

ZÁŽITEK Z
RAŠELINIŠTĚ
v okolí Telče a Liebenau
MOORERLEBNIS
rund um Telč und Liebenau

ZÁŽITEK Z
RAŠELINIŠTĚ
v okolí Telče a Liebenau
MOORERLEBNIS
rund um Telč und Liebenau

OBSAH

INHALT

Úvodní slovo	4	Vorwort	4
1 Zázrak zvaný rašeliniště	6	1 Das Wunder „Moor“	6
1.1 S jakými rašeliništi se u nás setkáte	6	1.1 Welche Moore gibt es hier?	6
1.2 Proč jsou rašeliniště nenahraditelná	8	1.2 Warum Moore unersetzlich sind	8
1.3 Kdo za tím stojí	10	1.3 Was macht ein Moor aus?	10
1.4 Mezi mýtem a vědou	12	1.4 Zwischen Mythos und Naturwissenschaft	12
1.5 Kde se s rašeliništi setkáte na Telčsku	14	1.5 Moore um Telč	14
1.6 Kde se s rašeliništi setkáte v oblasti Waldviertel a Mühlviertel	16	1.6 Moore im Wald- und Mühlviertel	16
2 Příroda rašelinišť	18	2 Ökologie der Moore	18
2.1 Nejvzácnější rostliny vlhkých luk a rašelinišť na Telčsku	18	2.1 Seggenwiesen – Standort seltenster Pflanzenarten	18
2.2 Obyvatelé rašelinišť v okolí Telče	20	2.2 Tiere der Moore um Telč	20
2.3 Zajímavé rostliny na rašeliništi Tannermoor	22	2.3 Flora und Fauna im Tannermoor	22
2.4 Živočichové na Tannermoor	24	2.4 Hochspezialisierte Tiere im Tannermoor	24
3 Ohrožené poklady	26	3 Das Moor - eine gefährdeter Schatz	26
3.1 Pohroma ve 20. století	26	3.1 Katastrophe im 20. Jahrhundert	26
3.2 Jak můžete přispět k ochraně rašelinišť	28	3.2 Moorschutz betrifft uns alle!	28
3.3 Obnova rašelinných luk v okolí Telče	30	3.3 Wiederherstellung von Torfwiesen um Telč	30
3.4 Obnova zamokření na rašeliništi Tannermoor	32	3.4 Renaturierungsmassnahmen im Tannermoor	32
4 Poznejte rašeliniště	34	4 Lernen Sie die Torfmoorgebiete kennen	34
4.1 Muzeum v Telči ožívá křehkou krásou	34	4.1 Museum in Telč erwacht mit zerbrechlicher Schönheit	34
4.2 Na kole po rašeliništích v okolí Telče	36	4.2 Radfahren um die Telčer Moore	36
4.3 TOP rašeliniště na Telčsku: koupání i rozkvetlé louky	38	4.3 TOP-Torfmoore in der Region Telč: Schwimmen und blühende Wiesen	38
4.4 TANNERtrail po největším rakouském vrchovišti	40	4.4 Tannermoor – TANNERtrail	40
4.5 Rubnerův rybník	42	4.5 Rubner Teich – RUBNERTrail	42
5 Nenechte si ujít	44	5 Nicht vergessen!	44
5.1 Pod Javořicí: kraj příběhů	44	5.1 Unter Javořice: eine Region voller Geschichten	44
5.2 Národní geopark Vysočina: kraj kameníků	46	5.2 Nationaler Geopark Vysočina: die Region der Steinmetze	46
5.3 Renesanční Telč s pečeti UNESCO	48	5.3 Renaissance Telč mit UNESCO Siegel	48
5.4 Liebenau: na střeše regionu Mühlviertler Alm	50	5.4 Mühlviertler Alm – das Dach der Region um Liebenau	50
5.5 Město Liebenau: v souladu s přírodou	52	5.5 Liebenau: im Einklang mit der Natur	52
6 Naše spolupráce	54	6 Unsere Zusammenarbeit	54
6.1 Přeshraniční projekt Zážitek z rašeliniště	54	6.1 Moorerlebnis – ein Projekt das über Grenzen geht	54
6.2 Přátelská spolupráce	56	6.2 Zusammenarbeit mit Freunden	56
6.3 Použité zdroje	57	6.3 Quellen und Fotonachweise	57

Úvodní slovo / Vorwort

Mgr. Vladimír Brtník

starosta města Telč / *Bürgermeister von Stadt Telč*

Od narození začínáme poznávat naše okolí. Nejdříve to, které nás bezprostředně obklopuje (pokoj, dům, zahradu, město), s přibývajícím věkem i to vzdálené (zemi, kontinent, naši planetu či celý vesmír). A v rámci takového objevování poznáváme i lidi, kteří v těchto prostředích žijí.

Různí lidé se k našemu prostředí chovají různě. Někdo se k naší planetě a přírodě chová zodpovědně a s láskou, jiný s lhostejností. Jsem nesmírně poctěn, že město Telč bylo součástí tohoto krásného přeshraničního projektu, a srdečně děkuji všem, kteří se na něm podíleli. Já osobně jsem nestál u jeho začátku, tuto zásluhu bych rád připsal svému předchůdci, panu Romanu Fabešovi.

Společně s našimi rakouskými přáteli jsme vytvořili něco, co bude nadále lidi spojovat, a to je v současné době velmi důležité. Objevili jsme a budeme prezentovat místa, o kterých by se možná mnoho lidí vůbec nedozvědělo. Během naší spolupráce jsme se seznámili s partnery z Liebenau, ale i s odborníky z našeho kraje. Žáci a žákyně základních škol z našich měst navštívili naše zahraniční partnery. Opět jsme ukázali, že pro smysluplné projekty (v tomto případě spjaté s historií a přírodou) neexistují hranice na mapě ani v komunikaci. Získali jsme nová místa k návštěvě a nové přátele ke spolupráci.

Srdečně za to děkuji.

Mgr. Vladimír Brtník
starosta města Telč

Von Geburt an lernen wir unsere Umgebung kennen. Zunächst die unmittelbare Umgebung, unser Zimmer, unser Haus, unseren Garten und unsere Stadt). Mit zunehmendem Alter wird Auch die Ferne wie unser Land, unser Kontinent, unser Planet oder das ganze Universum für uns vertrauter. Ebenso wie die Menschen, die wir auf unseren Entdeckungsreisen treffen.

Ein Teil der Menschheit geht mit unserem Planeten und der Natur verantwortungs- und liebevoll um, die anderen gleichgültig. Ich fühle mich sehr geehrt, dass die Stadt Telč an diesem schönen grenzüberschreitenden Projekt beteiligt ist, und ich möchte allen Beteiligten danken. Ich selbst habe nicht am Anfang des Projekts gestanden, das möchte ich meinem Vorgänger, Herrn Roman Fabeš, anrechnen.

Gemeinsam mit unseren österreichischen Freunden haben wir etwas geschaffen, das Mensch und Natur zusammenbringen wird, und das ist im Moment sehr wichtig. Wir haben Orte entdeckt, die wir gemeinsam für Menschen aus beiden Ländern sichtbar gemacht haben. Im Laufe unserer Zusammenarbeit haben wir unsere Partner aus Liebenau, aber auch Fachleute aus unserer eigenen Region kennengelernt. Grundschüler aus unseren beiden Städten besuchten einander... Einmal mehr haben wir gezeigt, dass es für sinnvolle Projekte (in diesem Fall im Zusammenhang mit Geschichte und Natur) keine Grenzen auf der Landkarte oder in der Kommunikation gibt. Wir haben neue Orte besucht und neue Freunde gefunden, mit denen wir zusammenarbeiten.

Ich danke Ihnen dafür.

Mgr. Vladimír Brtník
Bürgermeister von Stadt Telč

Vorwort / Úvodní slovo

DI(FH) August Reichenberger

Bürgermeister der Marktgemeinde Liebenau / starosta města Liebenau

Ein Hektar Moor kann bis zu 1 000 Tonnen CO₂ speichern. Das habe ich im Zuge der Projektumsetzung gelernt. Und mir wird bewusst, wie sehr sich unser Blick auf das Moor in den letzten Jahren gewandelt hat. Es ist mehr als eine spannende Naturkulisse, mehr als ein touristisches Spazierwege-Netz, mehr als Erholungsgebiet. Das Tannermoor ist Lebensraum, für unendlich viele Lebensformen und Arten, es darf auch Lebensraum für uns sein.

Jahrhundertlang wurde das Tannermoor als Wasserquelle und sein Torf als Energiespender genutzt. Unser Verständnis von Nutzung hat sich aber verändert. Vom Aus-Nutzen kommen wir langsam zu einem Verständnis des Miteinander, zu einem Dialog, der allen Partnern Nutzen bringt.

Als Gemeinde, in der sich das größte Hochmoor Österreichs befindet, kommt uns eine besondere Verantwortung zu. Es ist unsere Aufgabe, dem Moor seine natürlichen Lebensbedingungen zu lassen und den vielen Besucher/innen einen behutsamen Zugang zu diesem einzigartigen Ökosystem zu ermöglichen.

Ich möchte allen, die zum Gelingen dieses Projektes beigetragen haben, danken. Von der Naturschutzbehörde bis zu den Grundstückeigentümern, der IG Moor und den Fachleuten, unseren Freund:innen und Kolleg:innen in Tschechien und den Menschen, die ihre Kompetenz eingebracht haben!

Ich wünsche dem Tannermoor weitere 10 000 Jahre Gesundheit und den Besucherinnen viel Freude beim Spüren, Verstehen und Krafttanken.

DI(FH) August Reichenberger
Bürgermeister der Marktgemeinde Liebenau

Na jednom hektaru rašeliniště lze uložit až 1 000 tun CO₂. To jsem se dozvěděl v průběhu realizace projektu. A uvědomuji si, jak moc se náš pohled na rašeliniště v posledních letech změnil. Je to více než vzrušující přírodní kulisa, více než síť turistických chodníků, více než oblast pro rekreaci. Tannermoor je životním prostředím pro nekonečné množství forem života a druhů a může být životním prostředím i pro nás.

Tannermoor byl po staletí užíván jako zdroj vody a jeho rašelina jako zdroj energie. V posledních letech se však naše chápání jeho využití změnilo. Pomalu přecházíme od vykořisťování k porozumění společného soužití, k dialogu, z něhož mají prospěch všichni partneři.

Jako obec, ve které se nachází největší rašeliniště v Rakousku, máme zvláštní odpovědnost. Naším úkolem je ponechat rašeliništi jeho přirozené životní podmínky a umožnit návštěvníkům přístup do tohoto jedinečného ekosystému, aniž by ho jakýmkoli způsobem znehodnotili.

Chtěl bych poděkovat všem, kteří přispěli k úspěchu tohoto projektu. Od orgánů ochrany přírody až po vlastníky pozemků, IG Moorschutz a odborníky, naše přátele a kolegy v České republice a lidi, kteří přispěli svými odbornými znalostmi!

Přeji Tannermooru dalších 10 000 let zdraví a návštěvníkům mnoho radosti z prožívání, porozumění a dobýjení baterek.

DI(FH) August Reichenberger
starosta města Liebenau

1 Zázrak zvaný rašeliniště

1.1 S jakými rašeliništi se u nás setkáte

Jedinečná rašeliniště

Rašeliniště jsou jedinečný druh mokřadů. Organická hmota se v nich tvoří rychleji, než se rozkládá. Pod živými rostlinami se díky tomu vytváří **vrstva s nerozloženými těly rostlin: rašelina**. A pak tu máme ještě **rašeliník: rod mechů** přizpůsobený prostředí s přebytkem vody.

Jaká rašeliniště v krajině potkáte?

V první fázi vývoje jim říkáme **slatiniště**. Rostliny se v nich většinu roku „koupou“ ve vodě v mělké sníženině. Když má rašeliniště dostatek času, dostane se do druhé fáze. Vrstva rašeliny naroste tak moc, že se rašeliniště zvedne nad okolí ve formě plochého pahorku připomínajícího klobouk, kterému říkáme **vrchoviště**. Na tomto pahorku už rostliny nedosáhnou na spodní vodu a musí žít pouze ze srážek (déšť, sníh, rosa...).

1 Das Wunder „Moor“

1.1 Welche Moore gibt es hier?

Einzigartige Moore

Moore sind ein einzigartiger Feuchtgebietstyp. Organische Substanz bildet sich schneller, als es sich zersetzen kann. Unterhalb der Vegetationsschicht sammelt sich eine Schicht aus unzersetztem Pflanzenmaterial an: der Torf. In Mooren sind hier vor allem – wie der Name schon hinweist – Torfmoose maßgeblich. Diese Moosgattung ist an eine Umgebung mit hohen Wasserständen angepasst.

Welche Arten von Mooren können Sie in der Landschaft finden?

In flachen Wassermulden können sich Niedermoore bilden. Klassischerweise wird dies als erste Phase der Moorentwicklung dargestellt. Die Pflanzen werden dabei in erster Linie durch Mineralbodenwasser versorgt. Unter günstigen Voraussetzungen tritt es in eine zweite Phase ein. Die Torfschicht wächst so stark, dass sich das Moor über seine Umgebung aufwölbt. Die Pflanzen können den Grundwasserspiegel nicht mehr erreichen, sondern werden ausschließlich durch Niederschlagswasser (Regen, Schnee, Tau...) ernährt.

1 Zázrak zvaný rašeliniště 1 Das Wunder „Moor“

Zvláštním typem slatinišť jsou rašelinné louky, které vznikaly během středověké kolonizace při pravidelném sečení málo úživných mokřých pozemků

Eine besondere Art von Niedermoore sind Seggenwiesen, sie entstanden bereits im Mittelalter durch regelmäßiges Mähen von Feuchtgebieten mit geringer Fruchtbarkeit

Detail rašeliny
Moor – Detail

podloží propustné pro vodu
wasserdurchlässiger Untergrund

prameniště
Quelltorf

rašelina
Torf

potok
Bach

Vrchoviště: rašeliniště, která odrostla hladině podzemní vody a jsou tak zásobována pouze vodou ze srážek.

Hochmoore: Moore, die dem Grundwasserspiegel entzogen sind und daher nur durch Niederschläge mit Wasser versorgt werden.

Slatiniště: rašeliniště, která jsou sycena podzemní vodou i vodou z atmosférických srážek.

Niedermoore: Moore, deren Wasserhaushalt vor allem durch das Grundwasser bzw. von Oberflächenwasser bestimmt ist (z. B. Verlandungszonen).

1.2 Proč jsou rašeliniště nenahraditelná

Ekosystémové služby rašeliniště pro nás i pro přírodu

Rašeliniště patří k největším přírodním pokladům nejen na Telčsku a v okolí Liebenau – platí to pro celý svět. Jejich přírodní, ekonomická i společenská hodnota je nevyčísitelná. Naplňují řadu lidských potřeb i potřeb přírody. Tyto přínosy a pozitivní účinky se nazývají „ekosystémové služby“.

Co dokáží rašeliniště?

- Filtrují a **čistí vodu**.
- Ukládají obrovské množství uhlíku a jsou tím **důležitá pro ochranu klimatu**.
- Regulují **místní klima** – příkladem může být, že díky vysokému obsahu vody ochlazují krajinu v létě.
- Zadržováním vody přispívají **k ochraně před povodněmi**.
- Jsou jedním z největších **center rozmanitosti přírody** s velkým podílem vzácných a ohrožených druhů.
- Současně s deštnými pralesy a korálovými útesy mají **nejvyšší biologickou aktivitu**.
- Jsou **cenným archivem vývoje** přírody a krajiny, klimatu a lidské historie.
- Jsou oblíbeným **turistickým cílem** díky jedinečné atmosféře a kráse.
- Jsou **zdrojem inspirace** nejen pro mnoho umělců.

1.2 Warum Moore unersetzlich sind

Ökosystemleistungen von Mooren für uns und für die Natur

Moore gehören zu den größten Naturschätzen, deren Bedeutung über die Regionen Telč und Liebenau hinausgehen, sind sie doch weltweit zu finden. Ihr natürlicher, wirtschaftlicher und sozialer Wert ist unermesslich. Sie bereichern die Grundlage unserer Existenz und erfüllen viele menschliche und ökologische „Bedürfnisse“. Diese Vorteile und positiven Auswirkungen werden als „Ökosystemleistungen“ bezeichnet.

Was können Mooregebiete leisten?

- Sie filtern und reinigen das Wasser.
- Sie speichern große Mengen an Kohlenstoff und sind daher wichtig für den Klimaschutz.
- Sie regulieren das lokale Klima – beispielsweise kühlen sie aufgrund ihres hohen Wassergehalts die Landschaft im Sommer.
- Indem sie Wasser zurückhalten, tragen sie zum Hochwasserschutz bei.
- Sie bereichern die natürliche Vielfalt mit einem breiten Spektrum an seltenen, gefährdeten und hochspezialisierten Arten.
- Zusammen mit Regenwäldern und Korallenriffen haben sie die höchste biologische Aktivität.
- Sie sind ein wertvolles Archiv der Entwicklung von Natur und Landschaft, des Klimas und der menschlichen Geschichte.
- Sie sind wegen ihrer einzigartigen Atmosphäre und Schönheit ein beliebtes Reiseziel.
- Sie sind für viele Künstler, aber auch für Naturliebhaber eine Quelle der Inspiration.

1 Zázrak zvaný rašeliniště
1 Das Wunder „Moor“

Rozmanitá příroda na rašeliništi Tannermoor
Vielfältige Natur im Tannermoor

1.3 Kdo za tím stojí

Kolem rašelinišť se neustále skloňují **pojmy rašelina a rašeliník, které si nyní blíže představíme.**

Mít žízeň jako rašeliník

Zvláštností je **schopnost rašeliníku neustále růst**. Zatímco dole umírá, nahoře dál roste. Proto může být rašeliník starý stovky či tisíce let! Také si takto **ovlivňuje vlastnosti prostředí**, ve kterém roste. Další obdivuhodnou schopností je jeho dovednost **nasát vodu**. Dokáže do sebe vstřebat dvacetkrát více vody, než sám váží. Kdyby totéž dokázal člověk, vážil by asi 1 500 kilogramů!

Centimetr za deset let

Když je prostředí plné vody, odumřelé rostlinné zbytky se v ní zcela nerozloží. Rostliny a mechorosty tak rostou dál na této organické hmotě, která se pod nimi pomalu hromadí, a tak vzniká **rašelina**. Díky tomu je rašelina **obrovským úložištěm uhlíku**. Proto jsou rašeliniště velmi důležitá pro ochranu klimatu a pomáhají snižovat nárůst skleníkových plynů v atmosféře. **Tvorba rašeliny je ovšem neuvěřitelně pomalý proces**. Za rok se na vrchovišti vytvoří v průměru pouze 1 mm rašeliny. O to pečlivější potřebují rašeliniště ochranu, protože se obnovují velmi pomalu.

1.3 Was macht ein Moor aus?

Die Begriffe Torf und Torfmoos werden immer wieder im Zusammenhang mit Mooren verwendet.

Durstig wie ein Torfmoos

Eine Besonderheit von Torfmoosen ist ihre Fähigkeit, kontinuierlich zu wachsen. Während es unten abstirbt, wächst es nach oben weiter. Es versauert den Boden derart stark, dass nur wenige andere Arten überleben können. So verschafft es sich einen Konkurrenzvorteil. Übertreffend ist auch seine Wasserspeicherfähigkeit. Es kann 20 Mal mehr Wasser aufnehmen, als es wiegt. Wenn ein Mensch das Gleiche tun könnte, würde er in der Folge etwa 1 500 Kilogramm wiegen!

Ein Zoll in zehn Jahren

Wenn der Boden vollständig vernässt ist, zersetzen sich abgestorbene Pflanzenreste nicht vollständig. Die Pflanzen wachsen auf diesem organischen Material weiter, das sich unter ihnen langsam zu Torf umwandelt. Torf wird so zu einer großen Kohlenstoffsenke. Deshalb sind Moore für den Klimaschutz sehr wichtig, da sie dazu beitragen, den Anstieg der Treibhausgase in der Atmosphäre zu verringern. Die Torfbildung ist jedoch ein unglaublich langsamer Prozess. Im Durchschnitt wird auf einer Hochmoorfläche nur 1 mm Torf pro Jahr gebildet. Torfgebiete müssen daher sorgfältiger geschützt werden.

Rašeliník
Sphagnum

Zázrak zvaný rašeliniště
1 Das Wunder „Moor“

Rašeliník třásnitý
(*Sphagnum fimbriatum*)

1.4 Mezi mýtem a vědou

Pradávná mocná místa

Rašeliniště a bažiny byly pro naše předky **magické a tajemné rozhraní** mezi zemí a vodou, mezi světem bohů a světem lidí. Ani dnes nepotřebujeme na takových místech příliš fantazie, abychom si, třeba za noční mlhy prosvícené stříbrnými paprsky měsíce, představili duchy či jiné nadpozemské síly. Není tedy divu, že například o Tannermoor kolují legendy a příběhy o potopeném městu. Výzkumem dosud nepotvrzeném.

Cesta časem

Rašelina výjimečně dobře **uchovává organické zbytky po tisíce let**. Jsou to unikátní kroniky s chronologickými záznamy o vývoji rašeliniště, o změnách klimatu, o dřívějším vzhledu krajiny a o rostlinách, které v ní rostly. Díky zachovaným lidským ostatkům, předmětům a pozůstatkům budov se z nich dozvídáme mnoho také o lidské kultuře. Jako by se i v tomto odrážel odvěký mýtus rašelinišť a bažin jako míst, kde se můžeme setkat s minulostí i zemřelými.

1.4 Zwischen Mythos und Naturwissenschaft

Alte mächtige Orte

Für unsere Vorfahren waren Moore und Sümpfe eine magische und geheimnisvolle Schnittstelle zwischen Land und Wasser, zwischen der Welt der Götter und der Welt der Menschen. Mit ein wenig Phantasie werden wir auch heute noch Geister oder andere unheimliche Kräfte an solchen Orten erahnen: vielleicht wenn der nächtliche Nebel von den silbernen Strahlen des Mondes beleuchtet wird. Es ist also kaum verwunderlich, dass zum Beispiel um das Tannermoor Legenden und Erzählungen über eine versunkene Stadt kursieren, die nach wie vor einer wissenschaftlichen Bestätigung bedürfen.

Eine Reise durch die Zeit

Torf konserviert organische Überreste über Jahrtausende hinweg außergewöhnlich gut. So entsteht eine einzigartige Chronik in Form einer chronologischen Aufzeichnung über Veränderungen in der Landschaft und das Auftreten von Pflanzen, aus der die Entwicklung des Moors und die Veränderung des Klimas abgeleitet werden kann. Dank erhaltener menschlicher Überreste, Gegenstände und Gebäudereste können wir auch viel über die menschliche Kultur lernen. Es ist, als ob sich darin auch der uralte Mythos von Mooren und Sümpfen als Orte der Begegnung mit der Vergangenheit und den Toten widerspiegelt.

Je těžké poznat, kde končí země a začíná voda
Es ist schwer zu sagen, wo Land aufhört und Wasser beginnt

1 Zázrak zvaný rašeliniště
1 Das Wunder „Moor“

Prameniště se soškou (Pramen Dyje)
Quelle mit Statue (Thaya – Quelle)

1.5 Kde se s rašeliništi setkáte na Telčsku

Fragmenty v okolí Javořice

V okolí Javořice (837 m n. m.) se z původně rozsáhlých ploch rašelinišť zachovaly do dnešních dnů jen jejich menší pozůstatky. Jsou to především tyto lokality:

Rašeliniště Kaliště – rašelinné louky a cenné rašeliniště s řadou vzácných rostlin nad Bělohradským rybníkem. Přírodní rezervace.

V Lisovech – přírodě blízké podmáčené louky, přechodová rašeliniště a slatiniště s menšími rybníky a tůněmi. Přírodní rezervace a evropsky významná lokalita.

Zhejral – biologicky i esteticky cenné okolí rybníků Zhejral a Karhov s údolními a přechodovými rašeliništi. Mimořádný výskyt motýlů (přes 500 druhů). Národní přírodní památka a evropsky významná lokalita.

Doupský a Bažantka – podhorský rybník Doupský obklopený cennými společenstvy údolního a přechodového rašeliniště. Lokalita byla zachráněna v posledních letech. Přírodní rezervace a evropsky významná lokalita.

Velký pařezitý rybník – na živiny chudý rybník založený roku 1565. Obklopují ho podmáčené smrčiny, rašelinné březiny a rašelinné louky. Mocnost rašeliny je zde až 4,5 metru. Přírodní rezervace.

Další menší rašeliniště jsou Nad Kazimírem, Kačerovky, přírodní památka Ještěníce, přírodní památka Horní Mrzatec, Malý pařezitý rybník, Pilný rybník u Řídelova a přírodní památka a evropsky významná lokalita Rašelinné jezírko Rosička u Sedlejeva.

1.5 Moore um Telč

Moorreste um Javořice

In der Umgebung von Javořice (837 m ü. d. M.) sind von den ursprünglich ausgedehnten Mooren heute nur noch kleine Reste erhalten. Dabei handelt es sich hauptsächlich um die folgenden Orte:

Moor Lisovy

Naturnahe Feuchtwiesen, Übergangsmoore und Flachmoore mit kleineren Teichen und Tümpeln. Naturschutzgebiet und Gebiet von europäischer Bedeutung.

Moor Kaliště

Torfwiesen mit einer Reihe seltener Pflanzen oberhalb des Bělohrad-Teichs. Naturschutzgebiet.

Zhejral

Biologisch und ästhetisch wertvolle Umgebung der Zhejral- und Karhov-Teiche mit Tal- und Übergangstorfmooren. Außergewöhnliches Vorkommen von Schmetterlingen (über 500 Arten). Nationales Naturdenkmal.

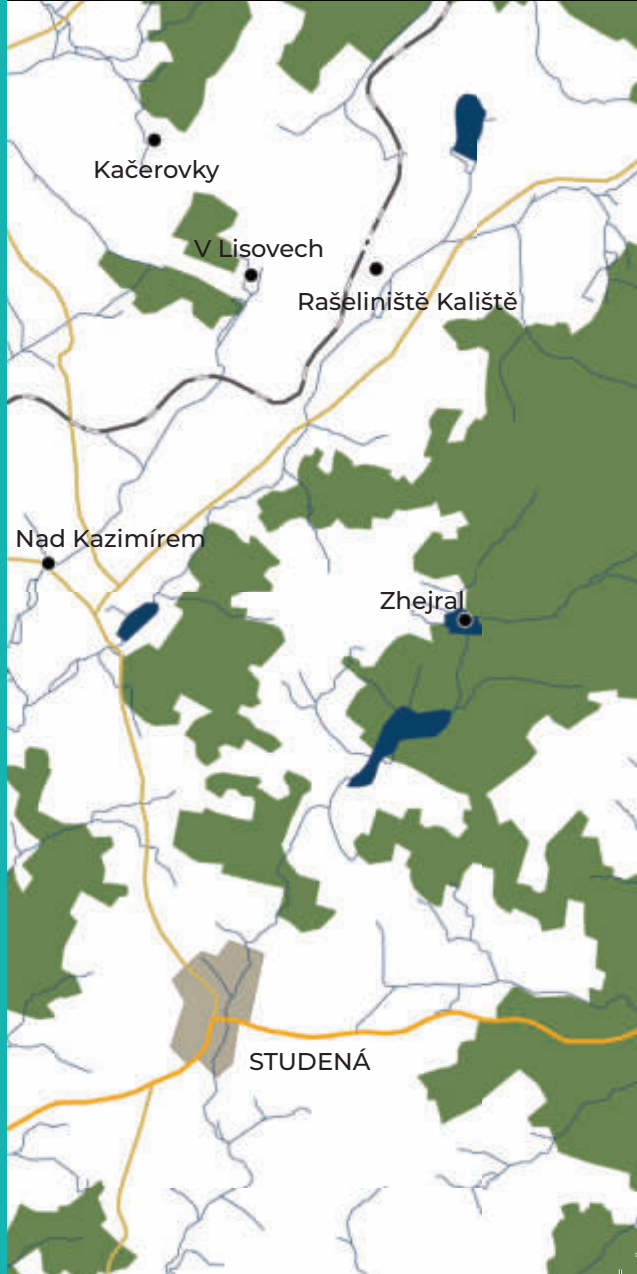
Velký pařezitý rybník

Ein nährstoffarmer Teich, der im Jahr 1565 angelegt wurde. Er ist von Torffichten, Birken und Torfwiesen umgeben. Der Torf ist bis zu 4,5 Meter dick. Naturschutzgebiet.

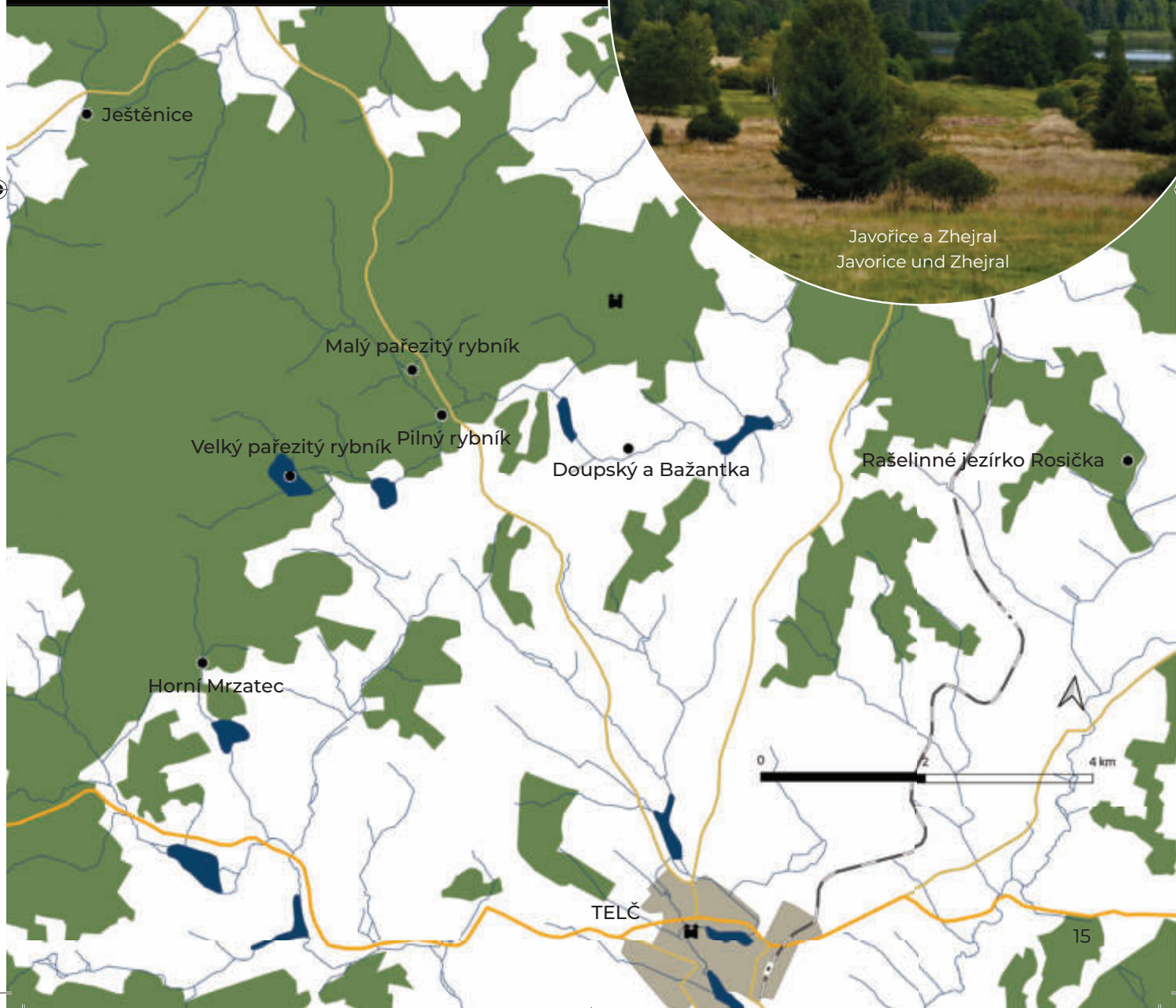
Doupský und Bažantka

Doupský-Teich, umgeben von wertvollen Tal- und Übergangsmoorgemeinschaften. Der Standort wurde in den letzten Jahren gerettet. Naturschutzgebiet.

Weitere kleinere Torfmoore sind Kačerovky, Nad Kazimír, Ještěníce, Horní Mrzatec, der Malý pařezitý rybník, Pilný-Teichs bei Řídelov, und der Rašelinné jezírko Rosička bei Sedlejev.

1 Zázrak zvaný rašeliniště
1 Das Wunder „Moor“

1.6 Kde se s rašelišti setkáte v oblasti Waldviertel a Mühlviertel

Dvě desítky rašelišť v okolí Liebenau

V roce 2008 vyšla studie H. Haubnera, která popisuje v okrese Freistadt 24 rašelišť. Jejich rozmístění najdete na mapě. **V minulosti jich bylo ještě více**, ale od 18. století člověk zasáhl do přirozeného prostředí a díky tomu se jejich počet zúžil. Důvodem bylo zemědělství, lesnictví a těžba rašeliny, které kdysi rozsáhlá rašeliště značně zmenšily. Mimořádné postavení v tomto přírodním dědictví má **rozsáhlé rašeliště Tannermoor s prohlídkovým okruhem TANNERtrail**.

Rekordman Dolního Rakouska

Za zmínku stojí také přílehlé vřesovištní oblasti ve Waldviertelu, např. přírodní rezervace a biogenetická rezervace „**Karlstifter Moore**“ s pěti vrchovišti o rozloze 61,1 ha, nebo „**Schremser Hochmoor**“, které je se svými 300 ha největším rašelištěm v Dolním Rakousku.

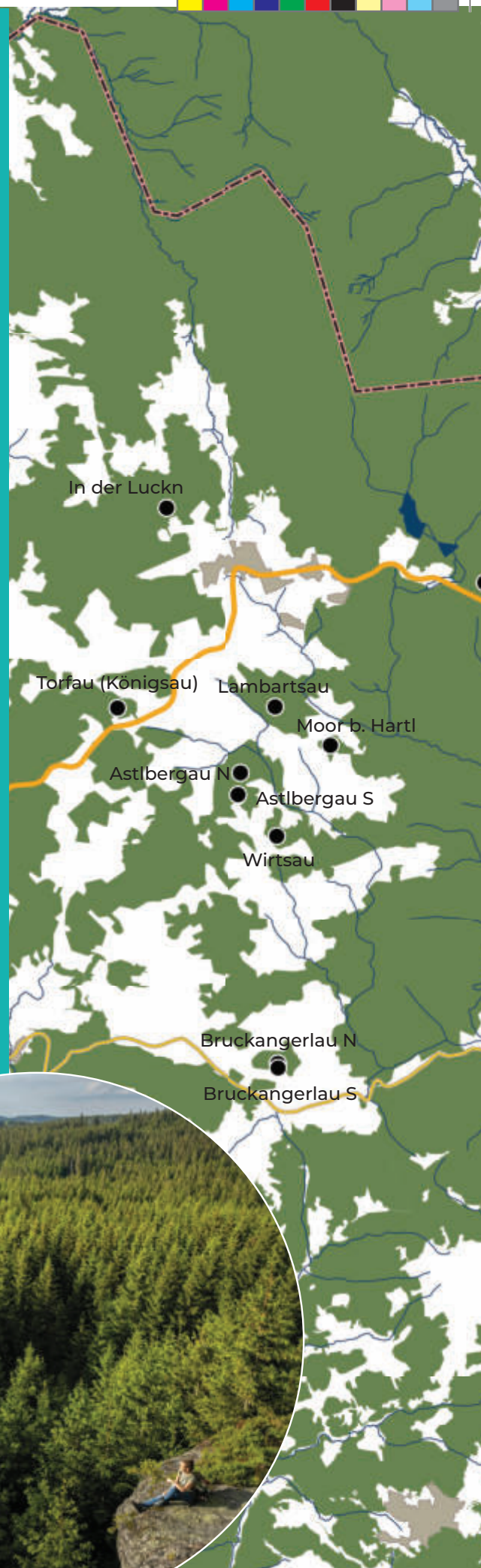
1.6 Moore im Wald- und Mühlviertel

Zwei Dutzend Moorstandorte rund um Liebenau

Im Jahr 2008 wurde eine Studie von H. Haubner veröffentlicht, die 24 Moore im Bezirk Freistadt beschreibt. Ihre Standorte sind auf der Karte dokumentiert. Leider sind viele der früheren Moorflächen verschwunden, da seit dem 18. Jahrhundert der Mensch stark in die natürliche Umwelt eingegriffen hat. Vor allem die Land- und Forstwirtschaft sowie der Torfabbau haben zum Schwund der Moorflächen beigetragen. Somit nimmt das großflächige Tannermoor mit dem Wanderweg TANNERtrail heute einen besonderen Platz ein.

Niederösterreichs Rekordhalter

Erwähnenswert sind auch die angrenzenden Moorgebiete im Waldviertel, wie z. B. das Naturschutzgebiet und biogenetische Reservat Karlstifter Moore mit seinen fünf Hochebenen mit 61,1 ha oder das Schremser Hochmoor, das größte Moor Niederösterreichs.

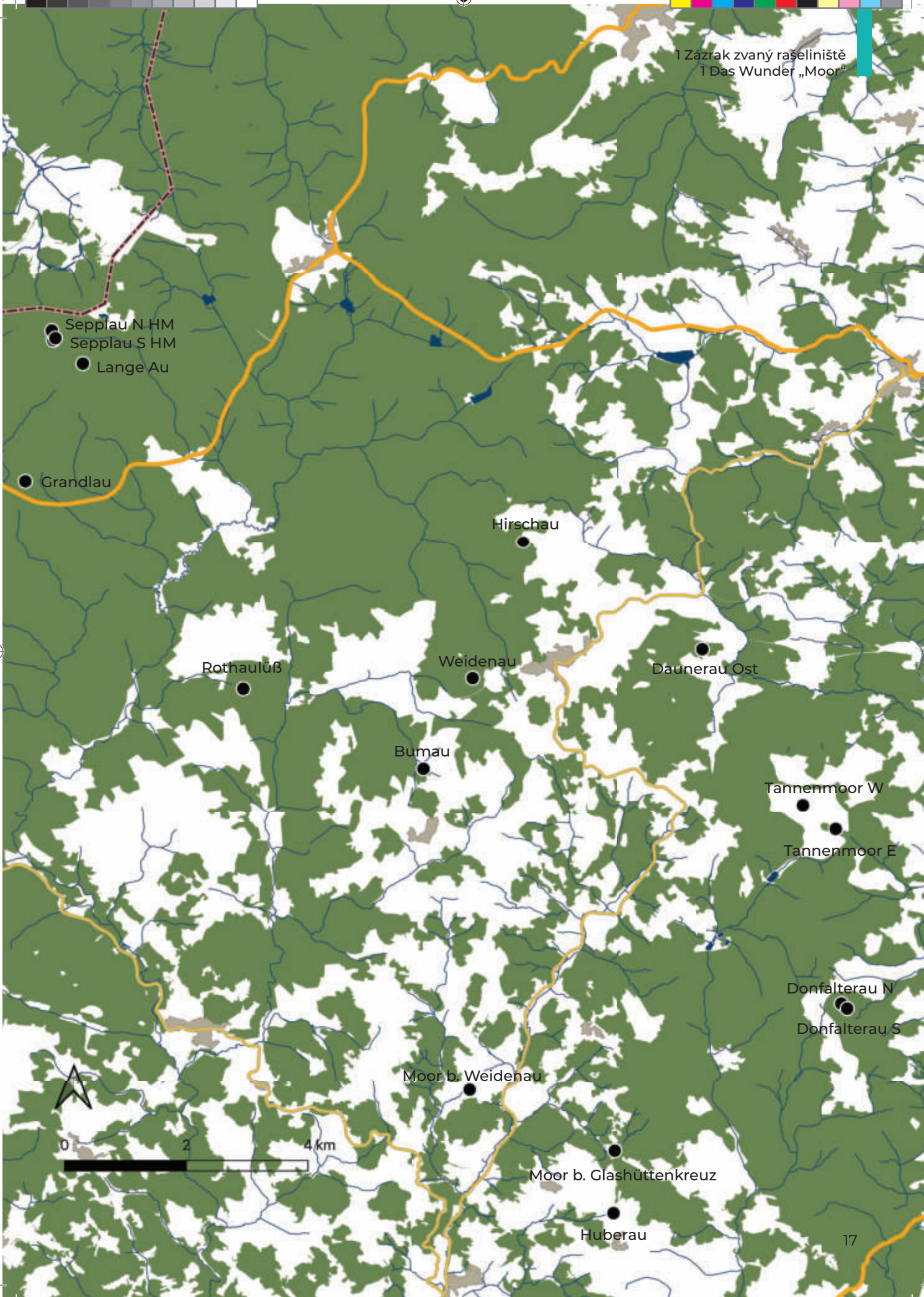

Tannermoor

1 Zázrak zvaný rašeliniště
1 Das Wunder „Moor“

2 Příroda rašelinišť

2.1 Nejvzácnější rostliny vlhkých luk a rašelinišť na Telčsku

Rašelinné louky jako centra biodiverzity

Vedle několika přechodových rašelinišť ve vyšších polohách, které nejsou příliš druhově bohaté, najdeme na Telčsku **unikátní centra rozmanitosti přírody: rašelinné louky**. Tyto vlhké louky jsou jako koktejl namíchaný z **druhů pamatujících doby ledové** a z druhů, kterým vytvořilo životní podmínky **hospodaření asi čtyřiceti generací našich předků**.

Pamětníci mezi rostlinami

Mezi nejvzácnějšími druhy, které si **pamatují na krajinu doby ledové**, patří některé vzácné druhy travin, třeba ostřice šlahounovitá nebo ostřice bažinná z přírodní rezervace Rašeliniště Kaliště.

Tradiční sečení lukám prospělo

Přibližně od 13. století do 70. let 20. století naši předkové kosili a sušili seno všude, kde to bylo jen trochu možné. Pravidelné sečení fungovalo jako otevřené dveře pro luční rostliny – např. pro **orchidej prstnatec májový** nebo **toliji bahenní** či **všivec bahenní**. Ty se díky sečení přidaly k původním druhům „pamětníků“ specializovaných na rašeliniště a vznikl tak **opravdový unikát rašelinných luk**.

2 Ökologie der Moore

2.1 Seggenwiesen – Standort seltenster Pflanzenarten

Seggenwiese als Zentren der biologischen Vielfalt

Neben mehreren Übergangsmooren in höheren Lagen, die nicht sehr artenreich sind, gibt es in der Region Telč als einzigartige Zentren der natürlichen Vielfalt die Seggenwiesen. Diese Feuchtwiesen beheimaten sowohl Arten aus der Eiszeit als auch Arten, für die die kluge Bewirtschaftung unserer Vorfahren über etwa vierzig Generationen hinweg günstige Lebensbedingungen geschaffen hat.

Denkmäler unter den Pflanzen

Zu den seltensten Arten, die an die eiszeitliche Landschaft erinnern, gehören Gräser wie die Fadenwurzelige Segge oder die Schlamm-Segge aus dem Naturschutzgebiet Kaliště-Torfmoor.

Die traditionelle Mahd hat den Wiesen gut getan

Vom 13. Jahrhundert bis in die 1970er Jahre wurden alle nutzbaren Flächen regelmäßig gemäht. Die Flur wurde so für Wiesenpflanzen offen gehalten und günstige Lebensbedingungen z. B. für das Breitblättrige Knabenkraut, das Sumpf-Herzblatt oder das Sumpf-Läusekraut geschaffen. Darüber hinaus konnten aber auch viele der ursprünglichen Moorarten überleben. Zusammen begründen sie die sehr artenreiche Moorbiesenflächen.

Prstnatec májový
Breiblättrige Fingerwurz

Ostřice šlahounovitá
Strick Segge

Všivec bahenní
Sumpf Läusekraut

2.2 Obyvatelé rašelinišť v okolí Telče

Menší může být lepší

Rašeliniště jsou pro živočichy **místa s extrémními podmínkami pro život**, když máte málo potravy či prostoru, potřebujete být vynalézaví a malé tělesné rozměry se vám budou hodit.

Motýli i pamětníci doby ledové

V okolí rybníka Zhejral se potvrdila velká pestrost přírody nálezem více než 500 druhů motýlů – mezi nimi i vzácné **můřičky rašelinné** či **dřevobarvce brusnicového**. Rašeliniště fungují jako konzerva, která uchová po tisíce let stejné prostředí uprostřed proměňující se krajiny. I díky tomu na rašeliništích přežívají pamětníci dob ledových jako např. **vrkoč Geyerův** nebo **mravenec rašelinný**.

Vynalézavý lovec

V nelesních rašeliništích můžete najít **hraboše mokřadního** nebo **myšku drobnou** nejen na zemi či v norách, ale také na větvích vysoko nad zemí. Může za to **tuhýk šedý**. Tento pěvec nemá žádné pařáty jako dravci, kterými by si kořist podržel. Pomáhá si tedy tak, že své úlovky důmyslně napichuje na keře s trny.

2.2 Tiere der Moore um Telč

Kleiner kann besser sein

Für Tiere sind Moore Orte mit extremen Lebensbedingungen. Vielleicht haben Sie bis heute noch nie von diesen Tierarten gehört, da sie nur hier zu finden sind. Wenn man wenig Nahrung oder Platz hat, muss man einfallsreich sein, da kommt einem die geringe Körpergröße gerade recht.

Schmetterlinge und Überlebende der Eiszeit

Die hohe ökologische Vielfalt rund um den Zhejral-Teich wurde durch die Entdeckung von mehr als 500 Schmetterlingsarten bestätigt – darunter auch die seltene Moor-Motteneule oder die Rollflügel-Holzeule. Moore wirken wie ein Rückzugsbereich, in dem seit Tausenden von Jahren die gleichen Umweltbedingungen inmitten einer sich verändernden Landschaft erhalten blieb. Dies ist einer der Gründe, warum in Mooren Überlebende der Eiszeit zu finden sind, wie zum Beispiel die Vierzählige Windelschnecke oder die Moorameise.

Ein einfallsreicher Jäger

In nicht bewaldeten Torfmooren findet man die Erdmaus oder die Zwergmaus nicht nur auf dem Boden oder in Höhlen. Der Raubwürger – ein etwa amselgroßer Vogel – hat keine Krallen wie Greifvögel um seine Beute festzuhalten. Er schafft Abhilfe, indem er seinen Fang raffiniert auf Sträucher mit Dornen aufspießt

Vrkoč Geyerův
Der Raubwürger

Ťuhýk šedý
Die Vierzähnlige Windelschnecke

Hraboš mokřadní
Die Erdmaus

2.3 Zajímavé rostliny na rašeliništi Tannermoor

Může na rašeliništi vyrůst les?

Rašelinný les je závěrečnou vývojovou fází rašeliniště. Stromovými dominantami mohou být smrky, borovice lesní či borovice blatka, někdy také bříza. V podrostu jsou hojné keříčky vřesovcových rostlin.

Vzácné vazby

Brusnice vlochyně je malý keříček, který se může dožít až sta let. Další zajímavostí je, že její listy jsou to jediné, na čem si pochutnají housenky silně ohroženého **žluťáka borůvkového**. Je to jeden z dobrých příkladů silné vazby mezi specifickými rostlinami a živočichy na rašeliništích.

Co se vám vybaví, když se řekne „masožravec“?

Když se řekne masožravec, pravděpodobně se vám vybaví lev, krokodýl nebo žralok. Existují však i rostliny, které se živí masem. V Tannermooru můžete najít malou masožravou bahenní rostlinu jménem **rosnatka**. Vrchoviště je velmi chudé na živiny a všechny rostliny na rašeliništích si s tímto omezením musejí poradit. Rosnatky to řeší tak, že lákají do svých lepkavých chlapadel drobný hmyz.

2.3 Flora und Fauna im Tannermoor

Kann ein Wald auf Torf- bzw. Moorflächen wachsen?

Auf Moorböden, die nicht beständig bis an die Oberfläche durchnässt werden, können sich Moorstäucher entwickeln. In ihrem Unterholz finden wir sowohl typische Pflanzen von Nadelwäldern als auch von Mooren. Naturnahe Moorstäucher haben eine reiche Struktur und eine dicht entwickelte Moos- und Zwergstrauchschicht.

Seltene Monophagie

Die Rauschbeere ist ein kleiner Strauch, der bis zu hundert Jahre alt werden kann. Die Raupe des bedrohten Hochmoorgelblings hat sich bei seiner Ernährung völlig auf deren Blätter spezialisiert. Sie ist ein gutes Beispiel, wie eng sich bestimmte Pflanzen und Tiere in Mooren aufeinander abstimmen können.

Was fällt Ihnen ein, wenn Sie „Fleischfresser“ hören?

Wenn man Fleischfresser sagt, denkt man wahrscheinlich an Löwen, Krokodile oder Haie. Aber es gibt auch Pflanzen, die Fleisch essen. Im Tannermoor findet man z.B. den Sonnentau. Das Moor ist sehr nährstoffarm und alle Moorpflanzen haben mit Nährstoffmangel zu kämpfen. Der Sonnentau kann mit seinen beweglichen und klebrigen Tentakeln – die wie Tautropfen aussehen – kleine Insekten fangen.

Brusnice vlohyně
Rauschbeere (*Vaccinium uliginosum*)

Rosnatka okrouhlostá
Rundblättriger Sonnentau

Rašelinné lesy
Moorwälder

2.4 Živočichové na Tannermoor

V tak specifickém prostředí, jako má Tannermoor, se o sebe musíte umět postarat.

Závislost na borůvkách

Housenka **žluťáška borůvkového** si nedá k snědku nic jiného než listy vzácné borůvky bažinné. Motýl navíc pro život potřebuje i květnaté louky s dostatkem nektaru a Tannermoor je jedním z posledních míst ve střední Evropě, kde se s nimi setkáte.

Na rašeliništích se roste pomalu

Těžké to můžete mít i v případě, že nejste tak vybíraví jako žluťásek. **Vážka čárkovaná** klade vajíčka do plovoucích mechů na rašeliništích a vzhledem k tomu, že její larvy toho v chudé vodě mají tak málo k snědku, trvá dva až tři roky, než se z nich mohou vylihnout okřídlení dospělí jedinci.

Lovec ukrytý v mechu

Pavouk **slídák rašelinný** se ve vlhkém prostředí rašelinišť vzdal svých sítí. Loví menší kořist jen tak, holýma nohama a kusadly. Samice si s sebou navíc na břicho nosí všechny své potomky, dokud nejsou připraveni se zcela osamostatnit.

Pozor, klikatý pruh

Zmije obecná dobře snáší silné kolísání denních a nočních teplot a vysokou vlhkost vzduchu. Proto se jí líbí na rašeliništích. Tmavý klikatý pruh na hřbetě ji prozradí, i když existují i jedinci, kteří jsou jednobarevní (zde v Tannermooru černí). Můžete potkat i maličká mláďata velikosti tužky, která si už sama umí lovit potravu.

2.4 Hochspezialisierte Tiere im Tannermoor

Nur Tiere, die sich an die besonderen Lebensbedingungen im Tannermoor angepasst haben, fühlen sich auf lange Sicht hier wohl.

Ein Schmetterling mit „Blaubeer-Sucht“

Die Raupen des Hochmoorgelblings fressen nur Blätter der zur Gattung der Heidelbeeren gehörigen Rauschbeere. Zusätzlich braucht der fertige Schmetterling blühende Wiesen mit viel Nektar. Diese Kombination findet sich heute nur mehr selten. Das Tannermoor ist einer der letzten Orte in Mitteleuropa, an dem der Schmetterling noch überleben kann.

Sie wächst langsam auf schwimmenden Torfmoosen

Auch wenn man nicht so wählerisch ist wie der Hochmoorgelbling, kann das Überleben schwierig sein. Die Kleine Moosjungfer legt ihre Eier in Mooren in schwimmenden Moosen ab. Da die Larven im nährstoffarmen Wasser nur wenig zu fressen finden, dauert es zwei bis drei Jahre, bis sie sich verpuppen kann.

Ein Jäger im Moos versteckt

Der Torfmoos-Laufwolf baut keine Netze mehr, sondern fängt seine Beute als freilaufender Lauerjäger. Das Spinnenweibchen trägt ihren gesamten Nachwuchs auf dem Hinterleib, bis dieser selbständig ist.

Achtung, Zickzack-Streifen

Die Kreuzotter hat eine Vorliebe für starke Tag-Nacht-Temperaturschwankungen und hohe Luftfeuchtigkeit. Deshalb mag sie Hochmoore. Man erkennt sie am dunklen Zickzack-Band auf dem Rücken. Es gibt auch einfarbige Varianten. Im Tannermoor ist sie mitunter schwarz.

Vom Aussterben bedroht

Im Tannermoor findet der extrem seltene Hochmoor-Laufkäfer eines seiner letzten Refugien. Neueste Zählungen im Tannermoor zeigen erfreulicherweise eine leicht positive Bestandentwicklung, auch durch die beginnende Wiedervernässung des Tannermoores.

Slídák rašelinný
Torfmoos-Laufwolf

Vážka čárkovaná
Kleine Moosjungfer

2 Příroda rašelinišť
2 Ökologie der Moore

Zmije obecná
Kreuzotter

Žlutásek borůvkový
Hochmoorgelbling

3 Ohrožené poklady

3.1 Pohroma v 20. století

Ještě v první polovině 20. století bylo na řadě míst možné narbat si do vázy orchideje nebo nasbírat masožravé rosnatky. **Vzácné rostliny byly tehdy podobně běžné, jako jsou dnes např. kopřiva nebo pampeliška.** Co způsobilo takovou změnu?

Útok na mokřady

Za posledních 150 let se v České republice **vysušilo devět z deseti prameništ, narovnal asi 36 000 km** přirozeně se kličkících **vodních toků** a na pole a louky v údolích se **umístily podzemní trubky**, které z nich odvádějí vodu. Většina rašelinných luk na Telčsku tak byla nenávratně zničena. I v Rakousku došlo k odvodnění rašeliništ na velkých plochách. **Získali jsme tím síce větší plochu polí či lesů, ale přišli jsme nenávratně o většinu rašeliništ.**

S vodou odejde i rašeliniště

Rašeliniště je jedno z mála míst v dnešní krajině, kde se nachází málo přístupných živin. **Po odvodnění se celá řada živin zpřístupní rostlinám.** Rašeliniště pak zaroste velkými rostlinami či lesem. Ze vzácného, na živiny chudého rašeliniště se tak stane běžná louka, pole či les.

1 000 let za vytěžený metr rašeliny

Rašelina se těží pro využití v zemědělství, do zahrad a květináčů, používá se také v lázeňství pro blahodárné zábaly nebo léčivé koupele a dříve se s ní i topilo. Její regenerace ale trvá celá tisíciletí.

3 Das Moor – eine gefährdeter Schatz

3.1 Katastrophe im 20. Jahrhundert

In der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts war es vielerorts einfach, sich Orchideen für die Vase zu pflücken. Heute eine seltene Pflanze - waren Orchideen damals oftmals so häufig wie, z. B. Brennnesseln oder Löwenzahn. Wie kam es zu dieser Veränderung?

Der Angriff auf Feuchtgebiete

In den letzten 150 Jahren wurden in der Tschechischen Republik neun von zehn Quellgebieten trockengelegt, rund 36 000 km natürlich mäandernde Wasserläufe begradigt und unterirdische Drainagen in Feldern und Wiesen verlegt, um das Wasser abzuleiten. Der größte Teil der Feuchtwiesen in der Region Telč ist damit unwiderruflich zerstört worden. Auch in Österreich wurden große Moorflächen trockengelegt. Obwohl wir eine größere Fläche an Feldern oder Wäldern gewonnen haben, haben wir die meisten Moore unwiderruflich verloren.

Mit dem Wasser verschwindet auch das Moor.

Moorgebiete sind grundsätzlich sehr nährstoffarme Lebensräume. Bei der Entwässerung werden die im Torf eingelagerten Nährstoffe freigesetzt und den Pflanzen angeboten. Das Moor wird dann von großen Pflanzen oder Wäldern überwuchert. Mit der Zeit wandelt sich so ein zuvor seltenes und nährstoffarmes Moor in eine normale Wiese, ein Feld oder einen Wald.

1 000 Jahre pro abgebautem Meter Torf

Torf wird für die Landwirtschaft, für Gärten und Töpfe abgebaut oder im Wellnessbereich für wohltuende Packungen oder Heilbäder verwendet. Früher wurde sogar damit geheizt. Ein Rohstoff, der über Jahrhunderte entstanden ist, wird so innerhalb kurzer Zeit vernichtet.

26

Těžba rašeliny
Torfabbau

Pokládání potrubí odvádějících vodu
Verlegen von Rohren zum Ablassen
von Wasser

3 Ohrožené poklady
3 Das Moor – eine gefährdeter Schatz

Doupě, „Bažantka“ – rašeliniště s rašelinnými loukami v původním stavu, 1. 7. 1976

Doupě, „Bažantka“ – Moor mit Torfmooren Wiesen im Originalzustand am 1. Juli 1976

Doupě, „Bažantka“ – rašeliniště v průběhu odvodňování okolních rašelinných luk, 14. 6. 1978

Doupě, „Bažantka“ – Moor während der Entwässerung der umliegenden Torfwiesen, 14.06.1978

Odvodňovací kanál na Tannermoor
Entwässerungskanal am Tannermoor

3.2 Jak můžeme přispět k ochraně rašelinišť

Předchozí kapitola může vyvolat dojem, že se se současným stavem rašelinišť nedá nic dělat. Není to ale tak úplně pravda a **každý z nás má možnost svými rozhodnutími ovlivnit jejich přítomnost i budoucnost**. Čím tedy můžeme rašeliniště podporovat? Co se potřebujeme naučit?

Naučit se rašeliniště a rašelinu nepoužívat:

- Při nákupu zeminy do květináčů a na zahradu **kupovat pouze substráty bez rašeliny**.
- Nepoužívat **výrobky z rašeliny** (např. rašelinové obaly nebo léčivou rašelinu).
- Respektovat a podporovat maloplošná, zvláště **chráněná území**, evropsky významné lokality a regionální biocentra, kde jsou poslední zachovalá rašeliniště chráněna.
- **Zajímat se** o dění v okolí vašeho bydliště a o přírodní bohatství včetně rašelinišť.

Naučit se rašeliniště podporovat:

- Zvážit, zda se na vašem pozemku či v obci může najít **místo na malý mokřad nebo na obnovu rašeliniště**.
- **Ve volbách vybírat** – na národní úrovni i ve vaší obci – politiky, kteří ve svém programu kladou velký důraz na péči o krajinu.
- **Podpořit organizace, které ve vašem okolí o záchranu rašelinišť usilují**, např. se snaží o obnovu tradičního hospodaření či původního vodního režimu.

3.2 Moorschutz betrifft uns alle!

Das vorangegangene Kapitel mag den Eindruck erweckt haben, dass am derzeitigen Zustand der Moore nichts geändert werden kann. Allerdings kann jeder von uns durch seine Entscheidungen Einfluss auf den Fortbestand der Moore nehmen. Was können wir also tun, um Mooregebiete zu schützen? Was müssen wir lernen?

Wir müssen lernen, Moore aus der Nutzung zu nehmen:

- Kaufen Sie nur torffreie Blumen- und Gartenerde.
- Verwenden Sie keine Torfprodukte (z. B. Moorpackungen oder medizinischen Torf).
- Respektieren Sie kleinräumige besondere Schutzgebiete, europäisch bedeutsame Gebiete und regionale Biozentren, in denen die letzten verbliebenen Torfgebiete geschützt werden.
- Interessieren Sie sich für die Geschehnisse in Ihrer Umgebung und für die natürlichen Ressourcen, einschließlich der Moore.

Was können wir tun, um Moore zu unterstützen:

- Überlegen Sie, ob auf Ihrem Grundstück oder in Ihrer Gemeinde Platz für die Wiederherstellung eines kleinen Feuchtgebiets ist oder Moorflächen Schutz brauchen.
- Wählen Sie Politiker auf nationaler Ebene und in Ihrer Gemeinde, der Landschaftspflege einen hohen Stellenwert in ihrer Agenda einräumen.
- Unterstützen Sie Organisationen, die sich für den Erhalt von Mooren in Ihrer Region einsetzen, z. B. bei der Wiederherstellung der traditionellen Landwirtschaft oder der Wiederherstellung natürlicher Wasserregime.

Naučte se nevyužívat rašelinu
Lernen, keinen Torf zu verwenden

Chráněná území
Geschützte Gebiete

PŘÍRODNÍ REZERVACE

EVROPSKY
VÝZNAMNÁ LOKALITA

3.3 Obnova rašelinných luk v okolí Telče

Louka starší než středověký hrad?

Představte si, že se společnost přestane starat o kulturní památky – např. o hrad Roštejn ze 13. století. Nemožné, že? Obdobnou péči potřebují i památky přírodní – ty, které **stvořila více než sedmisetletá spolupráce našich předků s přírodou**: rašelinné louky.

Nezvyklé pro lidi, dobré pro přírodu

Tak jako už na hradě nebydlí král či šlechtic, na loukách se už pravidelně neseče tráva a nepase dobytek. Vedle sečení, **kácení dřevin a pastvy ovcí** provádíme v chráněných územích jiné zásahy, které vedou k větší rozmanitosti přírodních podmínek:

- **Mozaikovitá seč** znamená, že na posečené louce necháme neposečená místa. Ta slouží jako zdroj nektaru a úkryt pro hmyz.
- **Odstranění pařezů** frézováním ukázalo, že jde o silné podpoření druhové rozmanitosti. Otevře se tím prostor pro nové druhy a zabrání se opětovnému růstu stromu.
- **Budování tůň** pomáhá udržet vodu v krajině a vytváří podmínky pro vzácné rostliny a živočichy. Tůně potřebují i hlubší místa, kde se voda udrží i v době sucha, a také pozvolné okraje zarůstající rostlinami.
- **Obnovení meandrujících potoků** mění uměle narovnaná koryta opět na přirozená místa, kam se vrací život.

3.3 Wiederherstellung von Torfwiesen um Telč

Eine Wiese, die älter ist als eine mittelalterliche Burg?

Stellen Sie sich vor, die Gesellschaft würde aufhören sich um Kulturdenkmäler – wie z. B. Burg Roštejn aus dem 13. Jh. – zu kümmern. Das ist undenkbar! Das gleiche gilt auch für Naturdenkmäler. Mehr als 700 Jahre haben unsere Vorfahren Hand in Hand mit der Natur Kulturlandschaften geschaffen, wie zum Beispiel die Seggenwiese.

Ungewöhnlich für den Menschen, gut für die Natur

So wie ein König oder ein Adliger nicht mehr in einem Schloss wohnt, werden auch die Wiesen nicht mehr regelmäßig gemäht oder von Rindern beweidet. Neben dem Mähen, dem Fällen von Bäumen und dem Weiden von Schafen führen wir in den Schutzgebieten auch andere Maßnahmen durch, die zu einer größeren Vielfalt der natürlichen Bedingungen führen:

- **Mosaikmäh:** Dies bedeutet, dass Teile der gemähten Wiese ungemäht bleiben. Sie dienen als Nektarquelle und Unterschlupf für Insekten.
- **Entfernen von Baumstümpfen:** Es hat sich gezeigt, dass das Fräsen die Artenvielfalt stark fördert. Dadurch wird Platz für neue Arten geschaffen und der Baum am Nachwachsen gehindert.
- **Bau von Tümpeln:** Dies trägt dazu bei, Wasser in der Landschaft zu halten und schafft Bedingungen für seltene Pflanzen und Tiere. Teiche brauchen auch tiefere Stellen, um in Zeiten der Trockenheit Wasser zu halten, sowie allmählich mit Pflanzen bewachsene Ränder.
- **Durch die Renaturierung mäandrierender Bäche** werden künstlich begradigte Kanäle wieder zu natürlichen Orten, womit das Leben zurückkehrt.

Zasakovací pásy na okraji pole
zadržují vodu a pomáhají jejímu
vsakování
Versickerungstreifen am Rand
des Feldes halten das abfließende
Wasser im angrenzenden
Moorgebiet

3 Ohrožené poklady
3 Das Moor – eine gefährdeter Schatz

Obnovení přirozeného chování potoka
Wiederherstellung des natürlichen
Verhaltens des Streams

3.4 Obnova zamokření na rašeliništi Tannermoor

Odvodnění kvůli dřevu

Tannermoor je s rozlohou přes 120 ha největším zachovaným vrchovištěm v Rakousku. Přesto se mu nevyhnulo ohrožení lidskou činností. Kvůli využití pro pěstování stromů byla část vrchoviště **odvodněna asi šedesáti odvodňovacími příkopy**, jejichž celková délka přesahuje dvanáct tisíc metrů. Výsledkem těchto zásahů byl zvýšený **odtok vody, který způsoboval vysychání rašeliniště**.

Náročná obnova vodního režimu

Aby se narušené rašeliniště vrátilo do původního stavu a zůstalo zachováno pro další generace, bylo nutné vymyslet, jak **obnovit původní zamokření**. Řešením se ukázalo být **vybudování zábran na odvodňovacích kanálech**. Vzhledem k velikosti rašeliniště – a navíc omezené průjezdnosti a citlivosti ekosystému – se stavební materiál dopravuje vrtulníkem na předem určená místa. Tam se pak pomocí bagrů staví zábrany z modřinového dřeva.

Dobré zprávy už během úprav

I když úpravy ještě nejsou dokončené, úspěch je patrný již nyní. Po krátké době se na **povrchu rašeliniště podél zahrazených příkopů objevují mechy rašeliničku**. Rány po zásahu rychle zarůstají, což ukazuje, jak úspěšná může být obnova rašelinišť, pokud je pečlivě plánovaná, provedená a průběžně vyhodnocovaná.

3.4 Renaturierungsmassnahmen im Tannermoor

Entwässerung durch Holz

Mit einer Fläche von über 120 Hektar ist das Tannermoor das größte erhaltene Hochmoor in Österreich. Dennoch ist sie der Bedrohung durch menschliche Aktivitäten nicht entgangen. Aufgrund der Nutzung für den Baumanbau ist ein Teil der Heide durch etwa sechzig Entwässerungsgräben mit einer Gesamtlänge von über zwölftausend Metern entwässert worden. Das Ergebnis dieser Eingriffe war ein erhöhter Wasserabfluss, der das Moor austrocknen ließ.

Herausfordernde Wiederherstellung des Wasserregimes

Um das gestörte Moor wieder in seinen ursprünglichen Zustand zu versetzen und es für künftige Generationen zu erhalten, musste ein Weg gefunden werden, die ursprüngliche Vernässung wiederherzustellen. Die Lösung bestand darin, die Entwässerungskanäle mit Barrieren zu versehen. Aufgrund der Größe des Mooregebietes, der begrenzten Durchlässigkeit und der Empfindlichkeit des Ökosystems wird das Baumaterial per Hubschrauber an vorher festgelegte Orte transportiert. Dort werden dann mit Baggern Lärchenholzbarrieren errichtet.

Die gute Nachricht ist bereits in Arbeit

Obwohl die Änderungen noch nicht abgeschlossen sind, ist der Erfolg bereits sichtbar. Schon nach kurzer Zeit bilden sich entlang der eingezäunten Gräben Torfmoose auf der Oberfläche des Moores. Die Wunden sind nach dem Eingriff schnell zugewachsen, was zeigt, wie erfolgreich die Moornaturierung sein kann, wenn sie sorgfältig geplant, durchgeführt und kontinuierlich bewertet wird.

Vodní plochu na vrchovišti si lze představit jako obrovskou kapku vody

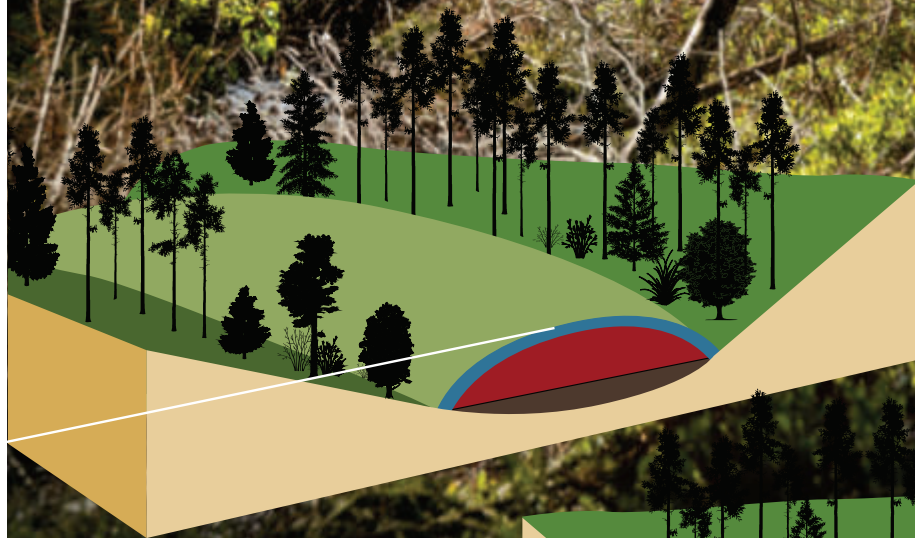
Den Wasserkörper von Hochmooren kann man sich wie einen riesigen Wassertropfen vorstellen

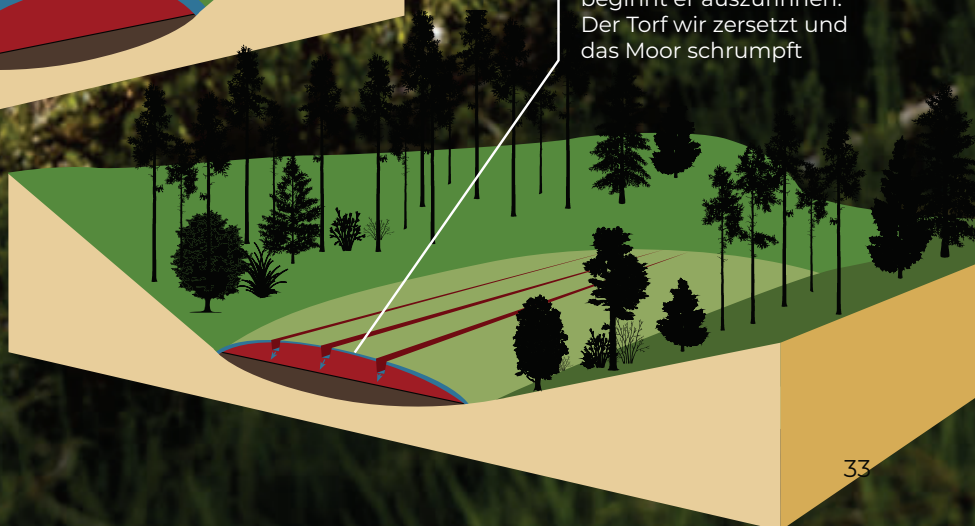
3 Ohrožené poklady
3 Das Moor – eine gefährdeter Schatz

Bariéra pro odvodňovací kanály,
která dobře plní svůj účel
Eine Abflussbarriere für Entwässerungsrinnen, die ihren Zweck gut erfüllt

Instalace bariér
Einbau von Entwässerungsbarrieren

Odvodnění zmenší množství vody, rašelina se začne rozkládat a rašeliniště se zmenšuje
Wird dieser Wasserkörper nun angeschnitten, beginnt er auszurinnen. Der Torf wird zersetzt und das Moor schrumpft

4 Poznejte rašeliniště

4.1 Muzeum v Telči ožívá křehkou krásou

Do špitálu za poznáním

Muzeum v Telči je jedním z nejstarších na Moravě a dnes je pobočkou Muzea Vysočiny Jihlava. Pracovníci muzea dlouho vnímali **potřebu představit široké veřejnosti výjimečnost, přírodovědnou hodnotu a význam ochrany rašelinišť**. V roce 2022 se naskytla možnost zhmotnit tuto vizi v památkově chráněné budově zrekonstruovaného bývalého špitálu. Do jeho severního křídla byla navržena nová **dlouhodobá výstava o rašeliništích v regionu**. Téma je představeno v několika nově opravených sálech.

Od kamene k rašelině

Výstava začíná **představením geologického vývoje** regionu a Národního geoparku Vysočina. Geologický vývoj a rašeliniště spolu totiž úzce souvisejí. V dalších místnostech je prezentován **vznik rašelinišť, jejich typy a formy ve světě i způsoby jejich ochrany**. Prostor je na výstavě dán i mnohdy kontroverznímu průmyslovému **využití, těžbě rašeliny a dalším nepříznivým zásahům** souvisejícím s lidskou činností.

Křehká краса

Největší pozornost je věnována **rašeliništím regionu**: dlouhodobá výstava vyzdvihuje zajímavost organismů, které na rašeliništích žijí, jejich přizpůsobení a zranitelnost. Do mnoha míst se není možné, vzhledem ke křehkosti a nepřístupnosti rašelinišť, podívat osobně. Přesto máte právě **díky výstavě možnost se s nimi seznámit**.

4 Lernen Sie die Torfmoorgebiete kennen

4.1 Museum in Telč erwacht mit zerbrechlicher Schönheit

Vom Haus für Kranke zum Haus des Wissens

Das Museum in Telč ist eines der ältesten in Mähren und ist heute eine Zweigstelle des Museums des Hochlandes Jihlava. Seit langem ist es den Mitarbeitern des Museums ein Bedürfnis, die Einzigartigkeit, den naturwissenschaftlichen Wert und die Bedeutung des Moorschutzes einer breiten Öffentlichkeit näher zu bringen. Im Jahr 2022 bot sich die Gelegenheit, diese Vision in dem denkmalgeschützten Gebäude des wiederaufgebauten ehemaligen Krankenhauses zu verwirklichen. Für den Nordflügel wurde eine neue Ausstellung über die Moorgebiete der Region konzipiert. Das Thema wird in mehreren neu renovierten Räumen präsentiert.

Vom Stein zum Torf

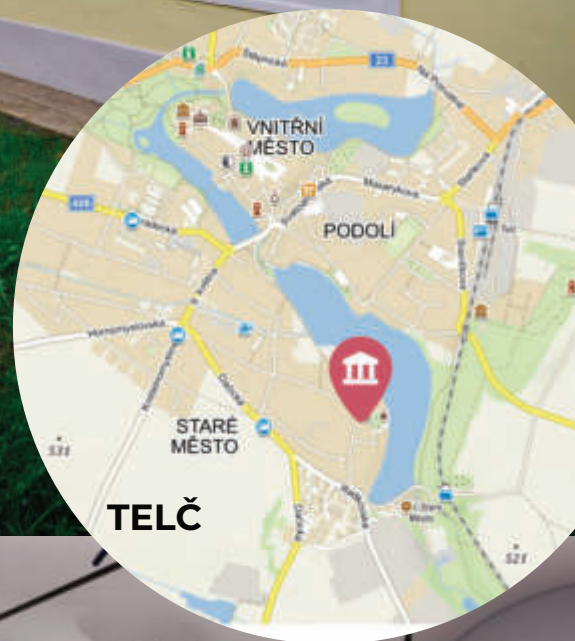
Die Ausstellung beginnt mit einer Einführung in die geologische Entwicklung der Region und des Highlands National Geopark. Geologische Entwicklung und Torfmoore sind eng miteinander verbunden. In den folgenden Räumen werden der Ursprung der Torfmoore, ihre Arten und Formen in der Welt und Methoden zu ihrem Schutz vorgestellt. Die Ausstellung widmet sich auch der oft umstrittenen industriellen Nutzung, der Torfgewinnung und anderen negativen Auswirkungen menschlicher Aktivitäten.

Zerbrechliche Schönheit

Das Hauptaugenmerk liegt auf den Mooren der Region: Die Ausstellung zeigt die interessanten Organismen, die in den Mooren leben, ihre Anpassungen und ihre Anfälligkeit. Aufgrund der Zerbrechlichkeit und Unzugänglichkeit der Moore ist es nicht möglich, viele Orte persönlich zu besuchen. Dank der Ausstellung haben Sie jedoch die Möglichkeit, sich mit ihnen vertraut zu machen.

4 Poznejte rašeliniště
4 Lernen Sie die Torfmoorgebiete kennen

4.2 Na kole po rašeliništích v okolí Telče

Trasy pro cyklisty přes rašeliniště na Telčsku

Na Telčsku vede mnoho cyklotras kolem unikátních rašelinišť bez toho, aniž by cyklista tušil, co se skrývá v jeho blízkosti. My vám tedy nabízíme odhalení takových míst v kombinaci s cyklovýlety.

Pro vytrvalce na kolech či elektrokolech

Máte odvahu na devadesátku? Je to velké „cyklosousto“, ale nebudete litovat. Čeká vás 90 km dlouhá, ale rozmanitá trasa skrz malé vysočínské vísky, devět kouzelných rašelinišť a několik mokřadních biotopů. Trasa nevynechává téměř žádné atraktivní kraje pod Javořicí, včetně historické Telče, pohádkového hradu Roštejn i výjimečného koupání přímo v rašeliništi.

Telč a cyklotrasa přes Muzeum kamenictví

Pokud chcete spojit návštěvu historické Telče s kratším výletem na kole do přírody, je tato trasa dobrou volbou. Spojuje místními cestami neznámější cíle, zajímavé přírodní lokality i zapadlé poklady, jako je např. kamenická tradice kraje v maličkém muzeu v Mrákotíně.

Pohádkový hrad Roštejn a nejzajímavější rašeliniště

Výhodou této trasy je menší převýšení a více než polovina času v království místních lesů. Kromě Velkého pařezitého rybníku navštívíte i zachráněnou rezervaci Doupský a Bažantka nebo mokřady nad Malým pařezitým rybníkem a v lokalitě Lukšovská.

4.2 Radfahren um die Telčer Moore

Routen für Radfahrer durch die Torfmoore in der Region Telč

In der Region Telč gibt es viele Radwege, die an einzigartigen Torfmooren vorbeiführen, ohne dass der Radfahrer weiß, was in der Nähe liegt. Wir bieten Ihnen die Entdeckung solcher Orte in Kombination mit Radtouren an.

Für Ausdauersportler auf Fahrrädern oder E-Bikes

Haben Sie den Mut für einen 90-Meilen-Lauf? Es ist ein langer Weg, aber Sie werden es nicht bereuen. Es erwartet Sie eine 90 km lange, aber abwechslungsreiche Route durch kleine Hochlanddörfer, neun bezaubernde Torfmoore und mehrere Feuchtbiotope. Die Route lässt kaum eine Attraktion der Region unter Javořice aus, darunter das historische Telč, die märchenhafte Burg Roštejn und ein außergewöhnliches Bad direkt im Mooreteich.

Telč und die Fahrradroute zum Steinmetzmuseum

Wenn Sie einen Besuch des historischen Telč mit einer kürzeren Radtour ins Grüne verbinden möchten, ist diese Route genau das Richtige. Sie führt zu den bekanntesten Reisezielen, vorbei an interessanten Naturschauplätzen bis zu verborgenen Schätzen – wie das kleine Steinmetzmuseum in Mrákotín.

Die märchenhafte Burg Roštejn und die interessantesten Torfmoorgebiete

Der Vorteil dieser Route ist die geringere Höhe und mehr als die Hälfte der Zeit im Reich der lokalen Wälder. Neben dem Großen Stumpfteich besuchen Sie auch das Naturschutzgebiet Doupský und Bažantka oder die Feuchtgebiete oberhalb des kleinen Stumpfteichs und in der Ortschaft Lukšovská.

Třešť

4 Poznejte rašeliniště
4 Lernen Sie die Torfmoorgebiete kennen

90 km
7 h

27 km
2 h

22 km
2 h

4.3 TOP rašeliniště na Telčsku: koupání i rozkvetlé louky

Každé z místních rašelinišť a mokřých luk má svoji jedinečnost

Přesto se na Telčsku nachází dvě místa, která patří mezi „must see“ čili ta, která zkrátka nesmíte vynechat.

Vyhlášené koupání v rašeliništi

U **Velkého pařezitého rybníka**, založeného roku 1565, si budete připadat jako v severské tajze. Důvodem ochrany území – jakožto přírodní rezervace – jsou zachovaná bažinná společenstva, vzácné mokřadní olšiny, rašelinné březiny a samotné rašeliniště o mocnosti téměř pět metrů. Narazit zde můžete na vzácné druhy subarktické a alpské květeny. Jde o jedno z nejčistších míst ke koupání v České republice s rašelinou obarvenou vodou, která má údajně i léčivé účinky.

Mokřadní krajina s motýlím rájem

Národní přírodní památka **Zhejral** chrání celek rybníku, rašeliniště a rašelinné louky o rozloze 147 hektarů (asi jako 30 Václavských náměstí v Praze). Jsou zde poslední zbytky dřívě běžné krajiny podhorských rašelinišť a vlhkých luk. Vede tudy několik značených cest, po kterých se můžete projít a tak spatřit neuvěřitelné množství chráněných rostlin a živočichů. Jenom motýlů se tu prohání přes 500 druhů.

4.3 TOP-Torfmoore in der Region Telč: Schwimmen und blühende Wiesen

Jedes der örtlichen Moore und Feuchtwiesen hat seine eigene Einzigartigkeit.

Dennoch gibt es in der Region Telč zwei Orte, die man unbedingt gesehen haben muss.

Das berühmte Torfmoor zum Baden

Im Naturschutzgebiet Velký pařezitý rybník besteht bereits seit 1565 der „Große Sumpfteich“. Er ist eine der saubersten Badesstellen mit torfhaltigem Wasser in der Tschechischen Republik. Es wird ihm eine heilende Wirkung nachgesagt. Der Grund für die Unterschutzstellung des Gebietes sind die erhaltenen Moorgesellschaften, die seltenen Moorerlen und die fast fünf Meter hohen Torfbänke. Hier findet man eine seltene subarktische und alpine Flora.

Eine Feuchtgebietslandschaft mit einem Schmetterlingsparadies

Das Nationale Naturdenkmal Zhejral schützt einen Komplex aus Teich, Torfmoor und Torfwiesen mit einer Fläche von 147 Hektar (etwa so groß wie 30 Wenzelsplätze in Prag). Hier finden sich die letzten Reste der früher weit verbreiteten Vorgebirgsmoore und Feuchtwiesen. Es gibt mehrere markierte Wege, die durch das Gebiet führen und auf denen man eine unglaubliche Anzahl geschützter Pflanzen und Tiere beobachten kann. Es gibt allein über 500 Schmetterlingsarten.

Rybník obklopují krásné lesy
Der Teich ist von schönen Wäldern umgeben

4 Poznejte rašeliniště
4 Lernen Sie die Torfmoorgebiete kennen

Kolem rybníka vede snadno
přístupná naučná stezka
Rund um den Teich gibt es einen
gut begehbaren Naturlehrpfad

Vyhlášené koupání v průzračně
čisté a léčivé vodě
Renommiertes Baden in
kristallklarem und heilendem
Wasser

4.4 TANNERtrail po největším rakouském vrchovišti

Rakouský rekordman

S rozlohou 124 hektarů je Tannermoor **největším zachovalým vrchovištěm v Rakousku**. Také na něm probíhá nejrozsáhlejší rakouský projekt obnovy. Je zde totiž doložená **mocnost rašeliny 7,5 metru** a stáří rašeliniště se odhaduje na deset tisíc let. Tento mimořádně citlivý ekosystém, který je od roku 1983 chráněným územím, **představuje stezka TANNERtrail**.

Dotknout se rašeliniště

TANNERtrail nabízí možnost poznat podstatnou část Tannermooru s jeho zajímavostmi. Stezka vede **přes vřesoviště** i přes místa, kde se na povrch dostává místní žula, na které roste ostrůvek nevšedního lesa. **Nové značení** poskytuje informace o vzniku rašeliniště, o roli vody a o rašeliníku a rašelině, skutečných tvůrcích této jedinečné krajiny. Velmi atraktivním místem je Lehmüller-Mauern (Lehmüllerova stěna), ze které je **nádherný výhled** na celý Tannermoor. Alternativou k tomuto strmému výstupu je i jiná cesta zpět do výchozího bodu.

4.4 Tannermoor – TANNERtrail

Österreichischer Rekordhalter

Mit 120 Hektar ist das Tannermoor das größte erhaltene Hochmoor Österreichs. Es ist auch das größte Renaturierungsprojekt Österreichs. Die dokumentierte Torfmächtigkeit beträgt 7,5 Meter, und das Moor wird auf ein Alter von zehntausend Jahren geschätzt. Dieses äußerst sensible Ökosystem, das seit 1983 unter Naturschutz steht, kann auf dem TANNER-Trail erkundet werden.

Lassen Sie sich vom Moorgebiet berühren

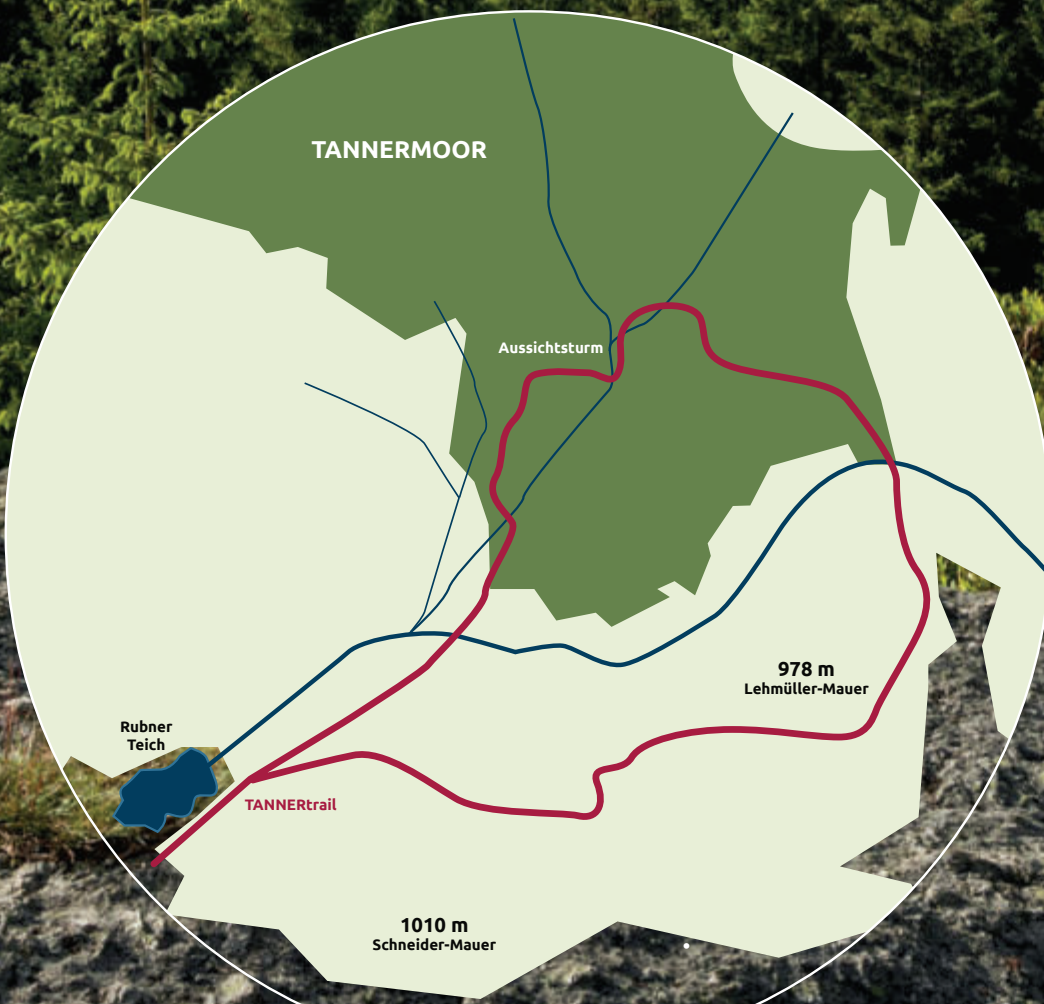
Der TANNERtraill bietet die Möglichkeit, einen großen Teil des Tannermoores mit seinen Attraktionen zu entdecken. Der Weg führt durch verzauberte Wälder, vorbei an unterschiedlichen Moorlandschaften und Moorwiesen bis hinauf auf die Reste des einstmals sehr hohen Granitgebirges. Die neue Beschilderung informiert über die Entstehung des Moores, die Rolle des Wassers und des Torfes - die eigentlichen Schöpfer dieser einzigartigen Landschaft. Ein sehr attraktiver Ort ist die Lehmüller-Mauer, die einen herrlichen Blick über das gesamte Tannermoor bieten.

TANNERtrail vede přes rašeliniště
Der TANNERtrail führt durch Torfmoore

4 Poznejte rašeliniště
4 Lernen Sie die Torfmoorgebiete kennen

Vyhľadka Lehmüller-Mauern
Der Lehmüller-Mauer Aussichtspunkt

4.5 Rubnerův rybník

Rybník na dřevo

Rubner Teich (Rubnerův rybník) byl vytvořen koncem 18. století za účelem **plavení dřeva**. V té době se k dopravě dřeva musely využívat potoky, řeky a kanály. Více než sto let se pravidelně jednou ročně rybník vypouštěl a voda se využívala k dopravě klád a polen. Od rána až hluboko do noci se pracovalo na přemístění dřeva z rybníka do více než 50 km vzdálených měst Perg a Mitterkirchen. Šlo o těžkou a nebezpečnou práci.

Místo tvrdé práce rekreace

Místo tvrdé práce se zde dnes lidé **koupou, rybaří nebo si zkrátka užívají jedinečnost místa**. Můžete se tu nechat provést stezkou Rubnertrail, kde se na výchozím a cílovém místě nachází bufet s malebným výhledem právě na rybník Rubner a také nově vybudované **hřiště s tematikou rašeliniště**.

Dvojjazyčná stezka

Rubnertrail je krátká trasa vhodná například i pro jízdu s kočárky. Vede podél rybníka a na částečně interaktivních panelech seznamuje s ekosystémem rybníka a rašeliniště. Přes jezírko Schwingrasen je postavena malá lávka, na které se můžete seznámit s faunou a flórou v okolí jezírka. **Texty značek pro obě stezky jsou v němčině i v češtině** a jsou také dostupné v obou jazycích prostřednictvím aplikace.

4.5 Rubner Teich – RUBNERTrail

Teich für Holz

Der Rubner Teich wurde Ende des 18. Jahrhunderts angelegt, um Holz zu flößen. Damals mussten Bäche, Flüsse und Kanäle für den Holztransport genutzt werden. Mehr als hundert Jahre lang wurde der Teich regelmäßig einmal im Jahr abgelassen und das Wasser zum Transport von Baumstämmen und Bauholz genutzt. Von frühmorgens bis spät in die Nacht wurde gearbeitet, um das Holz vom Teich in die mehr als 50 km entfernten Städte Perg und Mitterkirchen zu bringen. Es war eine harte und gefährliche Arbeit.

Ein Platz der Erholung

Anstelle von harter Arbeit gehen die Menschen nun schwimmen, angeln oder genießen einfach die Einzigartigkeit des Ortes.

Ein zweisprachiger Pfad

Der RUBNERTrail ist eine kurze Strecke, die zum Beispiel für Kinderwagen geeignet ist. Er verläuft entlang des Teiches und stellt auf teilweise interaktiven Tafeln das Ökosystem des Teiches und des Moores vor. Über den Schwingrasen führt ein kleiner Steg, auf dem Sie etwas über die Flora und Fauna rund um den Teich erfahren können. Am Start- und Zielpunkt gibt es ein Buffet mit einem malerischen Blick auf den Rubner Teich und den neu errichteten Moorspielplatz.

Plavení dřeva před 100 lety
Schwemmholz vor 100 Jahren

4 Poznejte rašeliniště
4 Lernen Sie die Torfmoorgebiete kennen

Rašeliniště Tannermoor začíná hned nad Rubner Teich
Das Tannermoor beginnt gleich oberhalb des Rubner Teiches

5 Nenechte si ujít

5.1 Pod Javořicí: kraj příběhů

Kraj pod Javořicí je turistická oblast kolem trojúhelníku malebných měst Telč, Třešť, Počátky. Renesanční Telč je historickým šperkem pod patronací UNESCO, Třešť místem šikovných řezbářů a Počátky oblastí léčivých pramenů.

Renesanční Telč

Renesanční město s barevnými domy s podloubím, kde si myslíte, že tu filmaři zapoměli sundat pohádkové kulisy. Telč vás svou architekturou přenesení do minulosti a po právu je zapsána na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO.

Slunečná Třešť

Najdete zde stopy Franze Kafky, betlémskou tradici, výjimečnou synagogu nebo největší sluneční hodiny ve střední Evropě.

Léčivé Počátky

Cesty lemované alejemi starých stromů, přírodní koupaliště, ale i v lesích ukryté léčivé prameny a lázně. V samotném městečku se těšte na historické památkově chráněné centrum a klidnou atmosféru.

Pohádkový hrad Roštejn

Pozdně gotický hrad ze 13. století, který se zvedá na skalnatém vrchu obklopeném starými listnatými stromy. Patří k nejlépe zachovaným stavbám svého druhu. Ze sedmiboké gotické věže jsou za příznivých podmínek vidět i rakouské Alpy.

Zřícenina hradu Štamberk a kamenné moře

Romantický prostor se zachovalými částmi zdívá mezi žulovými skalami. V okolí bývalého hradu opředeného pověstmi se nachází zbytky přirozených lesů, unikátní kamenné moře i atraktivní zatopené lomy.

5 Nicht verpassen!

5.1 Unter Javořice: eine Region voller Geschichten

Die Region unter Javořice ist ein touristisches Gebiet rund um das Dreieck der malerischen Städte Telč, Třešť und Počátky. Das Renaissance-Telč ist ein historisches Juwel unter der Schirmherrschaft der UNESCO, Třešť ein Ort der geschickten Schnitzer und Počátky ist ein Gebiet der Heilquellen.

Renaissance Telč

Eine Renaissancestadt mit bunten Arkadenhäusern, bei denen man meint, die Filmemacher hätten vergessen, die märchenhaften Kulissen abzubauen. Telč versetzt Sie mit seiner Architektur in eine andere Zeit und gehört zu Recht zum UNESCO-Weltkulturerbe.

Sonniges Třešť

Hier finden Sie Spuren von Franz Kafka, ein besonderes Krippenmuseum, eine außergewöhnliche Synagoge oder die größte Sonnenuhr Mitteleuropas.

Heilende Ursprünge

Von Alleen aus alten Bäumen gesäumte Wege, natürliche Schwimmbäder, aber auch in den Wäldern versteckte Heilquellen und Spas. In der Stadt selbst können Sie das historische, denkmalgeschützte Zentrum und die ruhige Atmosphäre genießen.

Die Märchenburg von Roštejn

Spätgotische Burg aus dem 13. Jahrhundert, die sich auf einem felsigen Hügel erhebt und von alten Laubbäumen umgeben ist. Es ist eines der am besten erhaltenen Gebäude seiner Art. Von dem siebenseckigen gotischen Turm aus kann man bei günstigen Bedingungen die österreichischen Alpen sehen.

Die Ruinen von Schloss Štamberk und das steinerne Meer

Ein romantischer Raum mit erhaltenen Teilen des Mauerwerks zwischen Granitfelsen. In der Umgebung der saganumwobenen ehemaligen Burg finden sich Reste natürlicher Wälder, ein einzigartiges Steinmeer und attraktive überflutete Steinbrüche.

Historické jádro Telče
Das historische Zentrum von Telč

5 Nenechte si ujít
5 Nicht verpassen!

Sluneční hodiny v Třešti – největší
ve střední Evropě
Sonnenuhr in Třešť – die größte
in Mitteleuropa

Kamenný kruh Druidů, Sv. Kateřina
Der Steinkreis der Druiden, Sv. Kateřina

5.2 Národní geopark Vysočina: kraj kameníků

Na 400 míst těžby

Víte, že téměř **nikde ve střední Evropě nenajdete tolik lomů** jako v okolí měst Telč, Třešť a Počátky? Nachází se zde na 400 míst spojených s těžbou. V polovině z nich se lámala žula a na ostatních se těžil písek či stavební hlína.

Žula, kam se podíváte

Geopark Vysočina je jedním z deseti národních geoparků v České republice a jeho hlavní tváří je žula. Najdete ji opravdu všude. Tato hornina doslova zformovala místní krajinu do dnešní podoby. Mezi nejznámější patří **zřícenina hradu Štamberk** a **Míchova skála**. Žula také **vypráví příběhy místních kameníků**, kteří z ní stavěli domy, budovali cesty a vyráběli umělecká díla. Místní žula **je odolná a má jedinečný styl**. I proto ji potkáte třeba v podobě obelisku na Pražském hradě. Kamenická tradice s čistou přírodou plnou rybníků a zatopených lomů tvoří jedinečný genius loci, který je potřeba zažít na vlastní kůži.

5.2 Nationaler Geopark Vysočina: die Region der Steinmetze

400 Abbaustätten

Wussten Sie, dass es fast nirgendwo in Mitteleuropa so viele Steinbrüche gibt wie in der Umgebung von Telč, Třešť und Počátky? Hier gibt es über 400 Bergbaustätten. In der Hälfte von ihnen wurde Granit abgebaut, in den anderen Sand oder Baulehm.

Granit, wohin man schaut

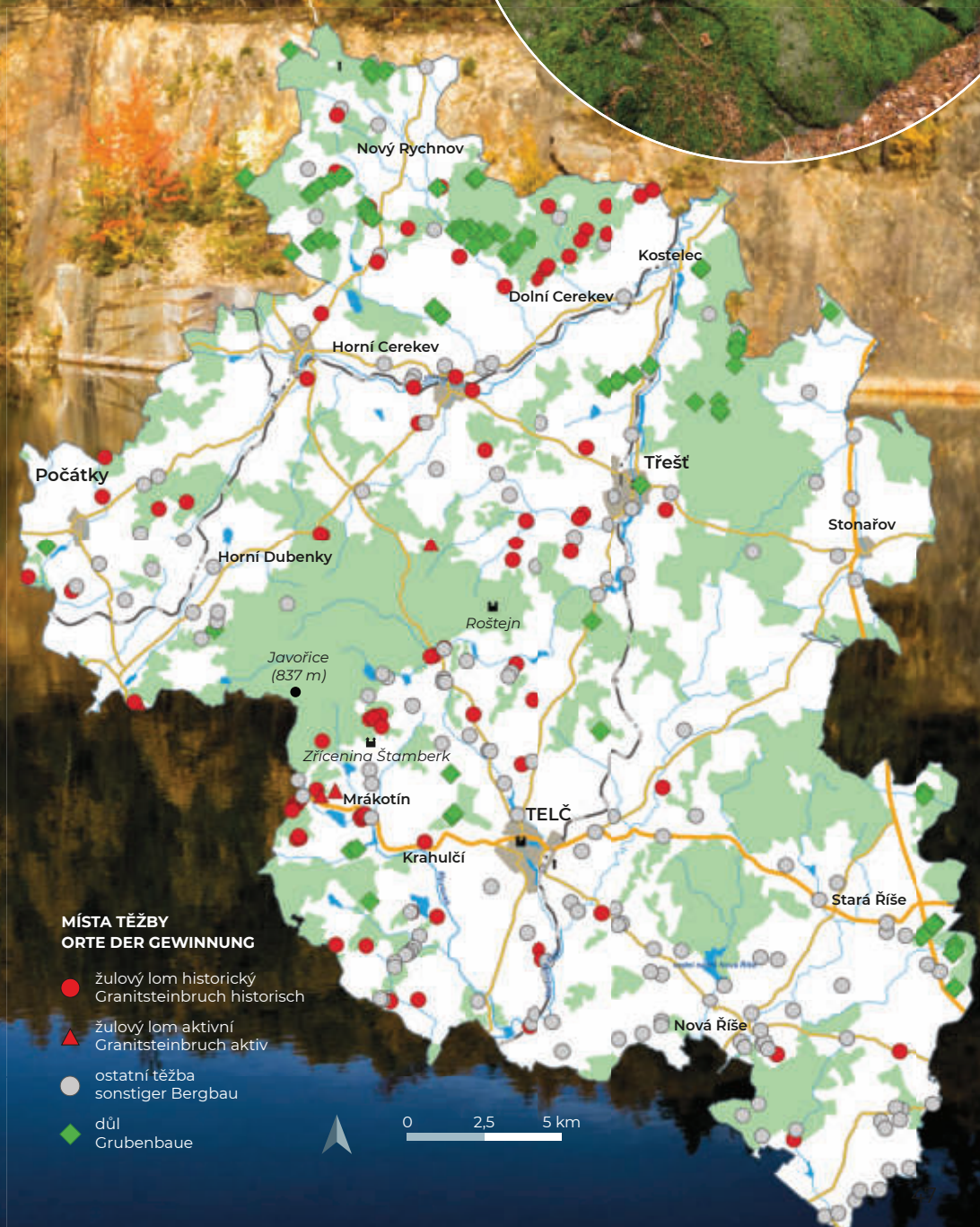
Der Geopark Vysočina ist einer von zehn nationalen Geoparks in der Tschechischen Republik und sein Hauptgesicht ist Granit. Sie können es überall finden. Dieser Felsen hat die lokale Landschaft buchstäblich zu dem gemacht, was sie heute ist. Zu den bekanntesten gehören die Ruinen der Burg Štamberk und der Míchova skála. Granit erzählt auch die Geschichte der örtlichen Steinmetze, die damit Häuser und Straßen bauten und Kunstwerke schufen. Der lokale Granit ist langlebig und hat einen einzigartigen Stil. Deshalb kann man sie zum Beispiel in Form eines Obelisken auf der Prager Burg sehen. Die Steintradition in Verbindung mit der reinen Natur voller Teiche und überfluteter Steinbrüche schafft einen einzigartigen Genius Loci, den Sie selbst erleben müssen.

Ikonická Míchova skála
je v logu Geoparku
Die ikonische Míchova skála ist
im Logo des Geoparks enthalten

GEOPARK
VYSOČINA

Stopy ruční kamenické práce v krajině
Spuren von Steinmetzarbeiten in der Landschaft

5 Nenechte si ujít
5 Nicht verpassen!

5.3 Renesanční Telč s pečetí UNESCO

Přesně na půli cesty mezi Prahou a Vídní leží Telč. Původně gotickou vodní pevnost přebudoval Zachariáš z Hradce na renesanční zámek s náměstím plným měšťanských domů s malebnými podloubími a bohatě zdobenými štíty. Díky jejich zachovalosti se město oprávněně ocitlo na Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO.

Do věží i do podzemí

Náměstí má pohádkovou atmosféru. Vystoupejte na jednu z věží, které jej střeží, a podívejte se na něj i z ptáčích perspektiv. Navštívit ale můžete např. i Telčský dům s monumentálními sklepeními a překvapením pro děti nebo několik galerií, kaváren, restaurací či cukrárny.

Zachariášova chloub

Nevynechejte noblesně zdobený Rytířský a Zlatý sál telčského zámku a kapli Všechny svatých, kde je náhrobek Zachariáše z Hradce a jeho ženy Kateřiny z Valdštejna. Právě Zachariáš dal Telči její renesanční tvář. V areálu zámku najdete také zámeckou zahradu ve francouzském duchu s leknínovým jezírkem, ale i podzemí, ve kterém si zábavu užijí nejen děti.

Akce a další zajímavosti

Kvůli dětem doporučujeme návštěvu Panského dvora, kde si s nimi můžete zalézt na umělé horolezecké stěně. Nezapomeňte ani na Muzeum techniky s historickými sbírkami. A aby vám neunikla žádná akce, sledujte web www.krajpodjavorici.cz.

5.3 Renaissance Telč mit UNESCO Siegel

Genau auf halber Strecke zwischen Prag und Wien liegt Telč. Ursprünglich eine gotische Wasserfestung, wurde sie von Zacharias von Hradec zu einem Renaissanceschloss mit einem Platz voller Bürgerhäuser mit malerischen Arkaden und reich verzierten Giebeln umgebaut. Dank ihrer Erhaltung wurde die Stadt zu Recht in die UNESCO-Liste des Weltkulturerbes aufgenommen.

In die Türme und in den Untergrund

Der Platz hat eine märchenhafte Atmosphäre. Steigen Sie auf einen der Türme, die ihn bewachen, und sehen Sie ihn aus der Vogelperspektive. Sie können aber auch das Telč-Haus mit seinen monumentalen Kellern und Überraschungen für Kinder oder verschiedene Galerien, Cafés, Restaurants und eine Konditorei besuchen.

Zacharias' Stolz

Sehenswert sind der prächtig geschmückte Ritter- und Goldsaal des Schlosses Telč und die Allerheiligenkapelle, in der sich das Grab von Zacharias von Hradec und seiner Frau Katharina von Wallenstein befindet. Es war Zacharias, der Telč sein Renaissance-Gesicht gab. Im Schlosspark finden Sie auch einen Schlossgarten im französischen Stil mit einem Seerosenteich sowie einen unterirdischen Garten, in dem nicht nur Kinder ihren Spaß haben werden.

Veranstaltungen und andere Attraktionen

Für Kinder empfiehlt sich ein Besuch des Herrenhauses, wo man mit ihnen die künstliche Kletterwand erklimmen kann. Nicht zu vergessen ist das Technikmuseum mit seinen historischen Sammlungen. Und damit Sie keine Veranstaltung verpassen, sollten Sie die Website www.krajpodjavorici.cz im Auge behalten.

A proč si vše neprohlédnout ze sedla kola?

Und warum nicht alles vom Sitz des Fahrrads aus sehen?

5 Nenechte si ujít
5 Nicht verpassen!

Měštanské domy s malebnými podloubími
Stadhäuser mit malerischen Arkaden

Podzemní Telč má také co nabídnout
Auch der Untergrund von Telč hat viel zu bieten

5.4 Liebenau: na střeše regionu Mühlviertler Alm

Přírodní bohatství

Přírodní rezervace Tannermoor v Liebenau je jedním z nejoblíbenějších výletních cílů oblasti Mühlviertel. V okolí se však nachází řada dalších zajímavých atraktivit. Hustá síť turistických stezek vede k různým **skalám a kamenným útvarům**, jako je Jankusmauer s Teufelskesseln (čertovskými kotli), z nichž jeden je vždy suchý a druhý naopak naplněný vodou, žulový útvar na Koblbergu – nejvyšším průsmyku Horního Rakouska – nebo 1 058 m vysoký Brockenberg s vyhlídkou, z níž je nádherný panoramatický výhled až do Alp.

Hrady s výhledy

Pěkný výhled nabízejí také **okouzující zříceniny a hrady**: Arbesbach s vyhlídkovou věží, křížová chodba na Waldviertelu, zříceniny Prandegg a Rutenstein nebo zachovalý fotogenický hrad Rappottenstein. Mnoho dalších památek lze navštívit i na Stezce hradů a zámků, která vede z Mühlviertelu do jižních Čech.

Adrenalinové aktivity

Oblast nabízí bohaté přírodní a sportovní vyžití a v posledních desetiletích zde vznikla řada nových zážitkových atrakcí. Můžete například **lyžovat a běžkovat** v Liebenau, **střílet z luku** v Bad Zell, Mönchdorfu a Unterweißenbachu, **jezdit na kole** v závodním světě Mühlviertel, prohánět se po letní **sáňkařské dráze** v Schönau, **lézt po vysokých lanech** v Unterweißenbachu a Königswiesenu nebo poznávat region **v koňském sedle**.

5.4 Mühlviertler Alm – das Dach der Region um Liebenau

Natürliche Reichtümer

Zu den beliebtesten Ausflugszielen des Mühlviertels gehört das Naturschutzgebiet Tannermoor in Liebenau. Und das zu recht. Aber es lassen sich in der Umgebung auch eine Reihe von weiteren lohnenswerten Ausflugszielen finden. Ein dichtes Netz an Wanderwegen führt zu verschiedenen Steinformationen, wie die Jankusmauer mit den „Teufelskesseln“, von denen einer immer trocken und der andere immer mit Wasser gefüllt ist, der „Fuchs'n-Lucka“ am Granitformation am Koblberg, dem höchsten Pass Oberösterreichs oder dem 1 058 m hohen „Brockenberg“ mit Aussichtswarte, von der man einen herrlichen Rundblick bis zu den Alpen hat.

Schlösser mit Aussicht

Gute Aussichten bieten auch die zauberhaften Ruinen und Burgen: Arbesbach mit seinem halben Turm, dem „Stockzahn des Waldviertels“, die Ruinen Prandegg und Rutenstein, die erstanlich gut erhaltene und aus dem TV bekannte Burg Rappottenstein. Viele weitere kann man am Burgen- und Schlösserweg besuchen, der vom Mühlviertel nach Südböhmen verläuft.

Adrenalin-Aktivitäten

Die Gegend bietet eine Fülle von Natur- und Sporterlebnissen, gerade in den letzten Jahrzehnten wurden hier eine Reihe von neuen Angeboten geschaffen. So kann man Schifahren und Langlaufen in Liebenau, Bogenschießen in Bad Zell, Mönchdorf und Unterweißenbach, Radfahren in der Rennradhügelwelt Mühlviertel, Rasen mit der Sommerrodelbahn in Schönau, Klettern im Hochseilgarten Unterweißenbach und Königswiesen oder in der Reitregion die Welt auf dem Rücken der Pferde erleben.

50

Sedlo Koblberg – nejvyšší průsmyk Horního Rakouska
Koblberg, dem höchsten Pass Oberösterreichs

5 Nenechte si ujít
5 Nicht verpassen!

Skála Jankusmayer
Jankusmayer mit den ‚Teufelskesseln‘

Vyhlídková věž na Brockenberg
s výhledem na Alpy
Brockenberg mit Aussichtswarte
mit Blick auf die Alpen

Žulový útvar „Fuchs'n-Lucka“
nedaleko Koblbergu
Die „Fuchs'n-Lucka“ am
Granitformation am Koblberg

5.5 Město Liebenau: v souladu s přírodou

Vysoko v horách

Tržní město Liebenau má řadu zvláštností. A všechny jsou spojeny s přírodou. Už jen jeho poloha je impozantní: s nadmořskou výškou 819 až 1 058 m n. m. je **nejvyšší obcí** v Horním Rakousku, má **nejvýše položenou průjezdní silnici** v zemi a s více než 76 km² je rozlohou i **největší obcí v regionu Mühlviertel**.

V souladu s přírodou

Rozsáhlé **lesy, které pokrývají více než polovinu území** obce, a obdělávanou krajinu obhospodařuje 250 zemědělců v souladu s přírodou. Pramení zde také řeky Waldaist, Weiße Aist, Kleine Naarn a Kamp. Kromě toho se zde **nachází zachovalá původní krajina**, jako je přírodní rezervace Tannermoor, která chrání největší lesní rašeliniště v Rakousku. Společné úsilí mnoha lidí v rámci tohoto projektu ukázalo, jak důležitý je přírodní klenot Tannermoor pro zdejší obyvatele.

Jako doma

V **šestnácti vesnicích obce žije 1 600 lidí**, pro které je důležitá radost, pohostinnost a blízkost k přírodě. Není tedy divu, že se cítíte jako doma. Hosté se ponoří do klidu přírody, který se dnes vyskytuje jen zřídka, aby se opět mohli vnořit do příjemného společenského života, který zde také panuje.

5.5 Liebenau: im Einklang mit der Natur

Hoch oben in den Bergen

Die Marktgemeinde Liebenau verfügt über eine Reihe von Besonderheiten. Und alle sind mit der Natur verbunden. Schon die Lage ist beeindruckend: Mit einer Seehöhe von 819 bis 1 058 m ist sie die höchstgelegene Gemeinde Oberösterreichs, besitzt die höchste Passstraße des Landes und ist mit mehr als 76 km² ist flächenmäßig die größte Gemeinde des Mühlviertels.

Im Einklang mit der Natur

Die ausgedehnten Wälder und die mehr als die Hälfte der Gemeinde bedecken, die weitläufige Kulturlandschaft werden von 250 Haupt- und Nebenerwerbslandwirten im Einklang mit der Natur bewirtschaftet. Dazu gibt es noch unberührte Landschaften wie das Europaschutzgebiet Tannermoor, das größte Waldhochmoor Österreichs. Sie ist auch Quellgebiet der Flüsse Waldaist, Weiße Aist, Kleine Naarn und Kamp.

In der häuslichen Umgebung

In den 16 Ortschaften der Gemeinde leben 1 600 Menschen, für die Fröhlichkeit, Gastfreundschaft und Naturverbundenheit einen hohen Stellenwert haben. So ist es kein Wunder, dass man sich hier besonders wohl fühlt. Gäste tauchen ein in die Stille der Natur, wie man sie nur noch selten findet, um dann in geselliger Runde wieder aufzutauchen.

Wie wichtig das Naturjuwel Tannermoor der Bevölkerung hier ist, haben die gemeinsamen Anstrengungen so vieler Menschen im Rahmen dieses Projektes gezeigt.

Tannermoor Liebenau

5 Nenechte si ujít
5 Nicht verpassen!

Kostel v Libenau
Liebenauer Kirche

6 Naše spolupráce

6.1 Přeshraniční projekt Zážitek z rašeliniště

Zážitek z rašeliniště

Ze společného zájmu o zachování rašeliniště a o lepší pochopení jejich významu vznikl **přeshraniční projekt Moorerlebnis – Zážitek z rašeliniště**. Vedoucím partnerem se stal Verband Mühlviertler Alm, dalšími zapojenými partnery byly Mikroregion Telčsko, Marktgemeinde Liebenau, město Telč a Muzeum Vysočiny Jihlava.

Rekonstrukce i nové projekty

V projektu bylo možné vytvořit potřebnou infrastrukturu, která zvyšuje komfort a rozšiřuje možnosti návštěvníkům a zájemcům o rašeliniště. V oblasti Tannermoor u Liebenau vzniklo **nové parkoviště**, včetně sociálního zázemí, a rybník Rubener Teich dostal **novou výpusť**. V Telči byly **zrekonstruovány prostory pro novou expozici místního muzea**, které je kompletně věnováno rašeliništím. Také se vybudovala nová **cyklostezka z Telče k Velkému pařezitému rybníku**.

Interpretace místního dědictví

Vzniknul i **přehledný turistický portál** s tématem rašeliniště a v obou zemích byly vytvořeny **naučné a zážitkové stezky**. Rakouští i čeští partneři uspořádali **čtyři školení pro odbornou veřejnost**, na kterých se lidé o rašeliništích dozvěděli vše potřebné. Vznikly také společné **vzdělávací materiály a turistické brožury**, včetně této. Spolupráce se týkala také dětí. Žáci z Telče a Liebenau se dvakrát vzájemně navštívili a podstoupili celodenní program.

Partneři navázali mnoho nových přátelství a vytvořil se tak základ pro další, v budoucnu realizované vize.

6 Unsere Zusammenarbeit

6.1 Moorerlebnis – ein Projekt das über Grenzen geht

Moorerlebnis

Aus dem gemeinsamen Interesse an der Erhaltung von Mooren und dem besseren Verständnis ihrer Bedeutung heraus entstand das grenzüberschreitende Projekt Moorerlebnis – The Peatland Experience. Der federführende Partner war der Verband Mühlviertler Alm, die anderen beteiligten Partner waren die Mikroregion Telč, die Marktgemeinde Liebenau, die Stadt Telč und das Museum des Hochlandes Jihlava.

Wiederaufbau und neue Projekte

Mit dem Projekt konnte die notwendige Infrastruktur geschaffen werden, um den Komfort und die Möglichkeiten für Besucher und Interessierte am Moor zu erhöhen. Im Tannermoor bei Liebenau wurde ein neuer Parkplatz mit Sanitäreinrichtung angelegt, der Rubener Teich erhielt einen neuen Steg und einen neuen Mönch. Ein Moorspielplatz wurde den Kindern zur Verfügung gestellt. In Telč wurden die Räumlichkeiten für eine neue Ausstellung im örtlichen Museum renoviert, die ganz den Torfmooren gewidmet ist. Außerdem wurde ein neuer Radweg von Telč zum Großen Stumpfteich gebaut.

Interpretation des lokalen Erbes

Es wurde ein übersichtliches Tourismusportal zum Thema Moor geschaffen und in beiden Ländern wurden Lehr- und Erlebnispfade angelegt. Die österreichischen und tschechischen Partner organisierten vier Fortbildungsveranstaltungen für die Fachöffentlichkeit, in denen die Teilnehmer alles Wissenswerte über Torfmoore erfuhren. Es wurden auch gemeinsame Bildungsmaterialien und touristische Broschüren, darunter diese, erstellt. Auch Kinder wurden in die Zusammenarbeit einbezogen. Schüler aus Telč und Liebenau besuchten einander zweimal und nahmen an einem ganztägigen Programm teil.

Viele neue Freundschaften wurden zwischen den Partnern geknüpft und die Basis für weitere Visionen in der Zukunft wurde geschaffen.

Nové odpočívadlo na cyklostezce
z Telče na Velký pařezitý rybník
Neuer Rastplatz auf dem Radweg
von Telč nach Velký pařezitý rybník

6 Naše spolupráce
6 Unsere Zusammenarbeit

Exkurze
Ausflug

Odborníci z České republiky provádějí
myrmekologický průzkum na Tannermoor
Tschechische Experten helfen bei der Identifizierung von Ameisen im Tannermoor

6.2 Přátelská spolupráce

Na společném mezinárodním projektu s názvem „Přírodní dědictví rašeliništních krajín regionu Mühlviertel a Geopark Vysočina jako chráněný přírodní prostor, místo zážitků a vzdělávání“ se podíleli tito partneři:

Verband Mühlviertler Alm,
Marktgemeinde Liebenau,
Město Telč,
Muzeum Vysočiny Jihlava,
Mikroregion Telčsko.

6.2 Zusammenarbeit mit Freunden

Bei einem gemeinsamen internationalen Projekt mit der Bezeichnung „Das Naturerbe der Moorlandschaften der Region Mühlviertel und Geopark Vysočina als Naturschutz-, Erlebnis- und Bildungsraum“ waren die folgenden **Partner beteiligt**:

Verband Mühlviertler Alm,
Marktgemeinde Liebenau,
Město Telč,
Muzeum Vysočiny Jihlava, příspěvková organizace,
Mikroregion Telčsko.

Ursprung der Lebensfreude

6 Naše spolupráce
6 Unsere Zusammenarbeit

6.3 Použité zdroje / Quellen und Fotonachweise

HAUBNER, H. Die Moore des Bezirks Freistadt in Oberösterreich – Zustandserhebung und Managementvorschläge. 2008, Biologiezentrum Linz/Austra.

KOLEKTIV. Soubor textů z výstavy Muzea Vysočiny Jihlava, 2022.

KOLEKTIV. Texte und Diagramme zur Verfügung gestellt von IG Moorschutz, Marktgemeinde Liebenau, 2022.

ROHÁČEK, Z. Hlavní typy rašelinišť v České republice a vývoj jejich vegetace během kvartéru, 2005.

RŮŽIČKA, I. Výsledky záchranného výzkumu ohrožené květeny mizejících rašelinišť a rašelinných luk v okolí Telče na Českomoravské vrchovině. Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd přírodních, 1987, str. 153–192.

Fotografie / Fotos

Strana / Seite 7, 15, 19, 20, 21, 23, 26, 27, 30, 35 © Muzeum Vysočiny Jihlava, 2022.

Strana / Seite 6–11, 22–25, 32–33, 40–43, 50–55 © Helmuth Atteneder, Andreas Hunger, Marktgemeinde Liebenau, Johannes Kernmayer, IG Moorschutz, Mückstein, Verena Wrobel, 2022.

Ostatní použité fotografie / Andere verwandte Fotos © Mikroregion Telčsko, 2022.

Grafische Modelle: Ewald Buhl.

Mapy / Karte

Mapový podklad / Karte Basis – Data50, 2022 © Český úřad zeměměřický a katastrální, www.cuzk.cz.

Mapový podklad / Karte Basis – Data200, 2022 © Český úřad zeměměřický a katastrální, www.cuzk.cz.

Mapový podklad / Karte Basis – © OpenStreetMap.

Mapový podklad / Karte Basis – © Národní geopark Vysočina.

Sestaveno s laskavou podporou Muzea Vysočiny Jihlava a IG Moorschutz, Marktgemeinde Liebenau.

Zusammengestellt mit freundlicher Unterstützung des Vysoicny-Museums Jihlava und der IG Moorschutz, Marktgemeinde Liebenau.

Zpracoval kolektiv autorů pod vedením RNDr. Jana Šamánka, MSc., v roce 2022.

Erstellt von einem Autorenteam unter der Leitung von RNDr. Jan Šamánek, MSc., im Jahr 2022.

ZÁŽITEK Z
RAŠELINIŠTĚ
v okolí Telče a Liebenau
MOORERLEBNIS
rund um Telč und Liebenau

www.krajpodjavorici.cz

www.moorerlebnis.com